

B)

R É S Z L E T E Z É S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A)

Az 1903. évi közgyűlés jegyzőkönyve.

Felvétetett az E. M. K. E. 1903. június 2-án, Nagyenyeden, a vármegyeház disztermében tartott XIX. évi rendes Közgyűléséről.

Jelen vannak: I. Tisztikar részéről: dr. gróf Kuun Géza v. b. t. t., diszelnök (Maros-németi); gróf Béli Ákos főispán, elnök (Kolozsvár); gróf Kornis Viktor nagybirtokos, alelnök (Szentbenedek); Sándor József orsz. képviselő, t. alelnök-főtítkár; Merza Lajos kir. tanácsos, főpénztáros; Székula Ákos vezérfelügyelő, ellenőr; Fekete-Nagy Béla városi tanácsos és Nagy Károly ref. theol. tanár, jegyzők.

II. Directoriumi tagok: Bíró Béla apátkanonok, plebános és báró Feilitzsch Arthur cs. és kir. kamarás, orsz. képviselő, Kolozsvárról.

III. Választmányi tagok: Dobál Antal ügyvédi kamarai elnök (Kolozsvár); Fekete Gábor kir. ítélő táblai elnök (Kolozsvár); Gáspár János ny. vármegyei főjegyző (Nagyenyed); Hory Béla vármegyei árvaszéki elnök (Kolozsvár); báró Jósika Lajos nagybirtokos (Branyicska); Pál István apátkanonok (Kolozsvár); Polcz Rezső városi t. alügyész (Kolozsvár); Réthi Lajos kir. tanácsos, kir. tanfelügyelő (Déva); Szabó Sámuel ny. ref. főgymn. tanár (Kolozsvár); Török Bertalan orsz. képviselő (Nagyenyed); dr. Varró László polgármester (Nagyenyed); Velits Ödön ny. polgármester (Torda); Vuchetich Sándor kir. postai igazgató (Kolozsvár).

IV. Fiókválasztmányok képviselőiben:

a) Alsó-Fehérvármegyei választmány részéről: Zeyk Dániel főispán, elnök; Csató János kir. tanácsos, ny. alispán és gróf Bethlen Sándor orsz. képviselő, alelnökök; Gáspár János titkár és h. pénztáros; Tóth Miklós árvaszéki elnök, ellenőr; és a VIII. pont alatt elősorolt tagok.

b) Balászfalvi kör részéről: Szatmári Enyedi Lajos kir. ítélőtáblai bíró, járásbíró, elnök; Simonffy Alajos főszolgabíró, alelnök.

c) Gyulafehérvári választmány részéről: Avéd Jákó ny. róm. kath. főgymn. igazgató, szerkesztő és Elekes Viktor ref. esperes, alelnökök vezetése alatt: Csucsi József iparos; Deutsch Adolf nagykereskedő; Deutsch Géza kereskedő; dr. Fejér Géza fiunöveldei igazgató; ifj. Jónás Mihály birtokos; Klármann József iparos; Lorbeer Bertalan vendéglős; Löw Károly birtokos; dr. Mayer Ödön ügyvéd, fiókválasztmányi jogtanácsos; Mezei Illyés kereskedő; Nemes Samu kir. törvényszéki elnök; Polonyi Gyula kir. postafelügyelő; Schuller Lajos kereskedő; dr. Téri Ödön kir. közjegyző; dr. Ujvárosi Miklós kir. ügyész; Wagner Sándor tanár, szerkesztő.

d) Brassóvármegyei választmány részéről: dr. Vajna Gábor ügyvéd, elnök; dr. Zakariás János ügyvéd.

e) Kalotaszegi kör részéről: Koleszár Lajos áll. polgári iskolai igazgató, titkár.

f) Maros-Tordavármegyei és Marosvásárhely városi választmány részéről: dr. Turnowszky Mór járási orvos, titkár; Nagy Sándor gyógyszerész, pénztáros.

g) Torda-Aranyosvármegyei választmány részéről: Velits Ödön ny. polgármester; Kovács Dániel polgári iskolai tanár, titkár.

V. Erkölcsi testületek képviselőiben:

a) E. G. E. részéről: báró Bánffy Kazimir; gróf Mikes Kelemen és Zsigmond.

b) Vidéki hírlapírók szövetsége részéről: Hegyesi Vilmos szerkesztő.

c) Kolozsvári „Orsz. Történelmi Ereklje-Muzeum Egyesület” részéről: Hory Béla alelnök; Kovács János igazgatósági tag; Nagy Sándor gyógyszerész és Kuskó István szerkesztő, a múzeum öre.

VI. Orsz. képviselők: gróf Bethlen Sándor; báró Feilitzsch Arthur; Miksa Imre; Sándor József és Török Bertalan.

VII. Hölgyek: Báró Bánffy Kázimirné, szül. Pálffy Mária, Benedek Gáborné, szül. Fränkl

Ottília, dr. Bocz Józsefné és Bodrogi Jánosné, szül. Bartók Rózsika, Nagyenyed; gróf Busseul Celine és gróf Busseul Henrikné, szül. Boér Berta, Háperton; dr. Dobozy Vilmosné, szül. Köblös Mariska, Dömök Erzsébet polg. iskolai igazgatónő, Fűzi Katinka polg. iskolai tanítónő, Jancsó Lajosné, szül. Toroczka Etelka, Groisz Olga, Járossy Bora polg. iskolai tanítónő, dr. Jenev Elekne, szül. Sándor Ilona és özv. Juchó Ferenczné, szül. Mosel Sarolta, Nagyenyed; báró Kemény Rózsika, Csombord; özv. Keresztes Józsefné, szül. Papp Valéria, — Valéria leányával és Krizmanics Vilmosné, szül. Grail Eleonora, Nagyenyed; dr. gróf Kuun Gézané, szül. báró Kemény Vilma, Marosnémeti; Lázár Malcsi és Medgyes Erzsé, Nagyenyed; gróf Mikés Kelemenné, szül. gróf Béli Emma, Magyarcsesztve; gróf Mikés Zsigmondné, szül. gróf Béli Zsófia, Bodola; Müller Ida, Müller Mihályné, szül. Krisztori Ida és Pap Jánosné Nagyenyed; özv. Petki Ferenczné, szül. báró Kemény Mária, Királyhalma; Reinbold Klutild; Reinbold Ella, Sándor Jenőné, szül. Juchó Ilona, Simon Erzsike, dr. Szaniszló Albertné, Joli és Mariska leányaival és Szász Józsefné, szül. Winkler Tinka, Nagyenyed; dr. Széchy Ákosné, szül. Hindy Jolán, Kolozsvár; Szongott Pepi polg. iskolai tanítónő, Uray Lászlóné fegyvertézet igazgató neje, Varró Róza, Vincenty Károlyné, szül. Somogyi Olga, Vincenty Lajosné, szül. Csongrádi Ilona, dr. Winkler Albertné, szül. Jancsó Gizi, Winkler Jánosné, szül. Lázár Cecília — Lia leányával és Zeyk Dánielné, szül. báró Kemény Ida főispánné, Nagyenyed.

VIII. Tagok: Adorján Elek szerkesztő és Albert Iván államépítészeti főnök, Nagyenyed; Angyal József körjegyző, Oláhlapád; dr. Asztalos Kálmán ügyvédjelölt és Balogh Ferencz városi főjegyző, Nagyenyed; Bartalus János ref. lelkész, Marosszentbenedek; Bartha Zsigmond Bethlen-kollegiumi tanár, Nagyenyed; Bartók Dénes ref. lelkész, Magyarigen; Bálint József szövőgyáros és Báthori Gyula főgymn. tanár, Nagyenyed; Bede Károly áll. tanító, Marosszentbenedek; Benedek Károly ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző, Alvincz; Beregszász László Emke-főkönyvvezető, Kolozsvár; Bernhard Arnold m. kir. számvizsgáló, Marosujvár; Bihar Béla ev. ref. tanítóképzőintézeti tanár, Nagyenyed; Binder József szolgabíró, Magyarigen; Biró Árpád Emke-fogalmazó, okl. gyorsíró-tanár, Kolozsvár; Bocz Géza erdőmester, Szászváros; Bodrogi János ev. ref. tanár, Nagyenyed; Bőjthe Kálmán főszolgabíró, Marosujvár; Bőjthe Zsigmond városi levéltárnok, Nagyenyed; gr. Busseul Henrik, Háperton; Csia Ignác m. kir. bányafőmérnök, Zalatna; Csiky Sándor M. Á. V. ellenőr, állomásfőnök, Marosujvár; Csuka Domokos főszolgabíró, Magyarigen; Czibalmos József gymn. tanár, Gyulafehérvár; Czirner Ákos vármezei aljegyző, Nagyenyed; Deák Attila szerkesztő, Kolozsvár; Deli Ödön minorita rendházfőnök, Dezső Zsigmond m. kir. főerdész és dr. Dobozy Vilmos megyei t. főorvos, Nagyenyed; Eszék János áll. tanító, Marosujvár; dr. Farnos Dezső ev. ref. tanár és Felszeghy Sándor áll. anyakönyvi felügyelő, Nagyenyed; Ferencz Samu ref. lelkész, Marosdécse; Ferenczi Ignác cipész-mester, Kolozsvár; Finna Béla körjegyző, Magyarlapád; Fodor Miklós birtokos, Fogarasi Albert ref. főgymn. tanár, Fogarasi Béla ref. főgymn. igazgató és Fojovich Sándor kir. közigazgató, Nagyenyed; Fritz Pál főbányatanácsos, Marosujvár; Gál Lajos gazd. intéző, Czelná; Gálffy János m. kir. vinczellériskolai igazgató, Nagyenyed; dr. Gazda Kálmán ügyvéd, Hegedüs Zsigmond tanítóképezdei tanár, Hollós István pénzügyi titkár és Imreh József főszolgabíró, Nagyenyed; Ince Jenő pénztári ellenőr, Szászváros; Jakab Károly szabómester, Nagyenyed; Jancsó Lajos ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző, Marosujvár; Jancsó Sándor ref. lelkész és Jenev Elek ügyvéd, városi t. főügyész, Nagyenyed; Jenev Lajos kereskedő, Kolozsvár; dr. Joksmán Ödön megyei aljegyző, Nagyenyed; Jovián Antal áll. iskolai igazgató, Marosujvár; Jovián Viktor kir. járásbíró, Felvincz; O. P. Karácsony Sándor gazdatiszt, Kékes; Kass Antal, aranyozó, Kolozsvár; Kárpis János főgymn. tanár, Gyulafehérvár; báró Kemény Gyula földbirtokos, Pusztakamarás; báró Kemény Samu földbirtokos, Csombord; Kiss Károly 1848/49-es honvéd főhadnagy, egyesületi elnök, Nagyenyed; Kolbenheyer Bertalan posta- és távirtdai s. titkár, kerületi biztos, Kolozsvár; id. Konecz Albert szolgabíró, Koneza; Kovács János unit. főgymn. tanár, Kolozsvár; Kovács Pál szolgabíró, Nagyenyed; Kovács Sándor theol. tanár, Pozsony; Latinák Gyula m. kir. főmérnök, Vajdahunyad; Lázár István ref. főgymn. tanár és Mirtse János városi főerdész, Nagyenyed; dr. Márki Sándor kir. tud. egyetemi tanár, Kolozsvár; Másnyik Endre theol. igazgató, Pozsony; Mészáros István főszolgabíró, Felvincz; Molnár István Emke-levéltáros, Kolozsvár; Müller Mihály megyei t. főügyész, Nagyenyed; Nagy Lajos rector-professzor, Nagy Pál szolgabíró, Orbán Venczel birtokos, Papp János gyógyszerész és Papp Ferencz községbíró, Nagyenyed; Pászthy Ödön körjegyző, Csóka; Pogány János birtokos, Nagyenyed; Pongrácz Géza főszolgabíró, Alvincz; dr. Reich Béla orvos, Reinbold Olivér kir. tanácsos, pénzügyigazgató, Reinhard László kulturmérnök, Révai Miklós m. r. hitoktató, Sándor Jenő városi tanácsos, F. Sándor Ignác kir. adótárnok és Sass Albert városi pénztári ellenőr, Nagyenyed; P. Sántha Angelus Szent-Ferencz rendi zárdafőnök, Vajdahunyad; Sebesi János Miklós kulturmérnök és Sebesi Zsigmond megyei iktató, Nagyenyed; Gy. Sipos Károly kereskedő, Kolozsvár; Solyosi Bálint körjegyző, Lőrinczréve; Sombri Sándor városi rendőrkapitány, Nagyenyed; Steiger Zsigmond m. kir. bányamérnök, Marosujvár; Sükösd Gerő körjegyző, B. Bocsárd; dr. Szabó Ákos s. titkár, Nagyenyed; Szabó Albert

m. kir. bányafőmérnök, Marosujvár; dr. Szabó Márton főgymn. tanár, Szászváros; Szana Zsigmond gyűjtőgyári igazgató, Temesvár; Szarka László kir. járásbirósági irnok, Nagyszeben; Szász József alispán, Nagyenyed; dr. Széchy Ákos polg. iskola igazgató, Kolozsvár; Székely Ödön főgymn. tanár, Nagyenyed; Szilágyi Farkas ref. lelkész, Z. Szócs Sándor városi tanácsos, számvevő és Telegdi István városi közgyám, Nagyenyed; dr. Tókos Géza szolgabíró, Balázsfalva; Török Antal ny. árvaszéki ülnök, Nagyenyed; Török János M. Á. V. ellenőr, Kolozsvár; Uray László fegyintézeti igazgató, Nagyenyed; Vadady László szolgabíró, Magyarigen; Vásárhelyi László ref. lelkész, Csombord; Veress Gábor ref. tanítóképezdei tanár, Nagyenyed; Will Károly postafelügyelő, Vincenty Károly földbirtokos, főispáni titkár, Vincenty Lajos kir. járásbíró, Weinrich Frigyes ág. ev. lelkész, dr. Winkler Albert városi főorvos és Winkler János kereskedő, Nagyenyed; Zeyk Gábor földbirtokos, Diód; Zeyk Kálmán földbirtokos, Nagyenyed; stb. egyleti tagok és vendégek mintegy 200-an.

IX. Alsófehérvármegye: Csombord, Felenyed, Lőrinczréve, Magyarbecze, Magyarkapud és Mirszló községeiből nagyszámu földműves nép.

X. Sürgönyileg és levélben üdvözölték a Közgyűlést, illetve kimentették elmaradásukat: dr. Darányi Ignác kir. földművelésügyi és gróf Széchenyi Gyula Ő Felsége személye körüli miniszterek (Budapest); dr. Haller Károly min. tanácsos, tiszteleti tag (Kolozsvár); dr. Bartók György ev. ref. püspök és Ferencz József unit. püspök (Kolozsvár); Berzeviczy Albert ny. államtitkár, orsz. képviselő (Budapest); Bauszner Guidó főispán (Fogarás); Hollak Arthur főispán (Székelyudvarhely); Reményi Antal Emke jogtanácsos (Budapest); Bulovszky Lila színművésznő; Novák Ferencz kir. tanácsos, polgármester (Gyulafehérvár); Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő (Marosvásárhely); Sándor Kálmán ny. kir. ítélőtáblai bíró (Maroscsapó); F. M. K. E. elnöksége (Nyitra); dr. Werner Gyula orsz. képviselő (Budapest); Bocskor Mihály kir. ítélő táblai bíró; Péterffy Dénes unit. lelkész, Russel Károly kalazantiumi igazgató, Somogyi Géza főmérnök, Ajtay K. Albert nyomdatulajdonos, Bedő Dániel ny. egyetemi könyvtártsízt, Braun Mihály hangszerkészítő és Császár Dávid kereskedő Kolozsvárról.

1.

Béldi Ákos gróf elnök a Közgyűlést a következő beszéddel nyitja meg:

„Tisztelt Közgyűlés!

Husz év előtt a nemzeti lelkesedés kohójából jött létre és született az Emke s azóta biztos léptekkel igyekezett és haladt előre, miért is legyen áldott mindazok neve és emlékezete, a kik az egyesület bölcsőjénél és gyermekkoránál álltak s legyen kötelességünk tudata kétszeres: megőrizni és gyarapítani azt, a mit az elődök bölcsen előrelátólag létrehoztak.

Tavalyi Évi jelentésünkben kimutattuk, hogy a lefolyt husz év alatt létrehoztunk egy 3 millió koronás törzsvagyont, kulturális és közgazdasági célokra kiadtunk 2 millió koronát s immár 1 és fél millió korona az, a mi tiz évenként mint kiadható az egyesület rendelkezésére áll. Tavaly óta a nehéz idők daczára szinte százezer koronával, vagyis 92.992 K 81 f.-rel növeltük ezt a törzsvagyont is, a mellett, hogy kulturális célra kiadtunk 150.436 K 03 f.-t, a mennyi t. i. jelenleg az egyesület elkölthető jövedelme. A haladás tehát örvendetes, köszönet és elismerés érte a nemzet áldozatkészégének, mely az Emkét gyámolítani és fejleszteni meg nem szűnik.

De ha örvendetes is ez a kép, van az egyesület működésének egy jellemvonása, mely aggodalommal tölt el az Emke jövő akció-képességére nézve, s ez az, hogy biztos évi jövedelmünk legnagyobb része örök időre, vagy legalább is évek hosszú során le van kötve visszatérő járadékkiadásokra, többé-kevésbé állandóan biztosított évi segélyekre úgy, hogy a hosszabb időre szóló megterhelésektől — legalább egy ideig — óvakodnunk kell, ha az egyesületet akcióképtelenné és kimerültté tenni nem akarjuk. Ügyelnünk kell e tekintetben azért is, mert az Emke kimerülése az erdélyi részben a nemzeti társadalom erkő mértékének lesz tekinthető; előre látás hiánya volna tehát, ha e tekintetben rossz indulatu és minket meg nem értő ellenségeinkkel szemben pusztán oktalan gazdálkodásból gyengeségünknek adnók tanujelét.

Növeli a bajt az, hogy a kamatláb a pénzpiacón alább szállott, a közkeletű papírok kamatlába is redukáltatott, az ingatlanok jövedelme csökkent, úgy hogy bár százezer koronával növeltük a törzsvagyont: évi jövedelmünk mégis csak pár száz koronával növekedett.

Éz okból is folyamodtunk a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy önálló Emkeiskoláinkat és kisedővódáinkat, melyeket a legkiválóbb helyeken és a legjobb karban hoztuk létre, igen előnyös feltételek mellett vegye át, s keressük a módokat másnemű járadékterheink, mind meg-

annyi adósságaink csökkentésére, megszüntetésére nézve. A miniszter úr lekötelező szíveséggel az átvételt a jövő évre helyezte kilátásba; a járadéksegélyek alább szállításával azonban lassan megyünk, mert a társadalom uralkodó tendenciájának látszik, hogy az egyszer, bár korlátolt évekre kilátásba helyezett segélyről soha lemondani nem akar.

Ilyképen a múlt évben kimondott iskolaépítő akcióit is egyelőre csak korlátolt mértékben kezdhettük meg. mindazonáltal költségvetésünkben öt új iskolához már ezen a czímen is szerepel mintegy 20.000 K, melyek közül épen Alsó-Fehérvármegyébe, hol jelen közgyűlésünket tartjuk, vettünk fel egy iskolára 10,000 K t s örömről szolgál, hogy a folyó tanévben ugyancsak e vármegye területén nyitottuk meg egyik újabb önálló alkotásunkat, a balázsfalvi kiseddóvót, melynek czéljára engedtünk át 32.622 K-ba került iskolaépületünket. elvállalván az óvoda fentartása egyéb terheit is, miután a kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr Balázsfalván hosszú várakozás után végre állami iskolát építeni kegyeskodott.

Egyébként folyó évi költségvetésünk főbb tételei a következőleg mutatkoznak:

1. Algyógyi gr. Kun Kocsárd székely földmives iskola és fiu-árvaház fentartási kiadásai	43.118 K	— f.
2. Hat önálló Emke iskolára	6.494	56
3. Tizenhárom kiseddóvódára	9.999	—
4. Nyolcz gyermekmenedékhelyre	700	—
5. Három szakiskola támogatására	900	—
6. Tizenkét néptanítói jutalomra	2.678	50
7. Népiskolákra	800	—
8. Székely ipari segélyekre Kovács Sándor-féle nagyenyedi mérnök alapítványából	4.972	86
9. Huszonhat felekezeti iskolára és lelkészi segélyre	4.530	—
10. Népkönyvtárak, daloskörök, ifjusági egyesületek létesítésére	6.000	—
11. Diszkrét segélyekre a rendelkezési alapból	1.780	16
12. Vegyes segélyekre és kiadásokra	4.946	01
13. Kulturális alapok növelésére közgyűlési határozatok értelmében	3.690	39
14. Újabb segélyekre a folyó év végéig kioszthatólag rendelkezésre áll	26.787	24
15. Iskolai és óvó-épületek alaptőkéiért	8.154	90
16. Épületek fentartási költségei	3.978	77
17. Dologi kiadások	8.205	64
18. Kezelési költségek	10.200	—
19. Taggyűjtési stb. kiadások	2.500	—

Együtt 150.436 K 03 f.

A 14 ik tétel szerint folyó évi április hó 12-én rendelkezésre állott 26.787 K 24 f is azonban azóta már segélyekre nagy részben szintén megszüvartatott, úgy hogy év végéig alig pár száz korona, a mi még az Igazgató választmány rendelkezésére áll.

Nem mondható tehát, hogy egyesületünk nem áldoz, de sőt erején felül szinte tul megy s különösen a járadék-segélyek s az elvállalt visszatérő terhek miatt szinte ügyelnünk kell, hogy az egyensúlyt el ne veszítsük. A járadék-terhekkal ugyanis egyesületünk alaptőkéjének legalább $\frac{2}{3}$ -da meg van támadva s ha nem vigyázunk, az Igazgató-választmánynak nem lesz mit megszavaznia.

Működésünk irányára nézve ugyan a folyó évben kidolgoztunk egy alapos sortrendet: de szinte félelmetes, hogy mekkora összegekre van szükségünk, hogy a kívánságokat kielégíthessük. Hát ha még Alapszabályunk keretén tul agitáczióális czélokra kezdenénk áldozni, mint az országunkba beszóló Liga, Alldeutscher Verband és más egyesületek teszik.

Működésünk egyéb ágaira nézve bő felvilágosítást ad a terjedelmes Évijelentés, s itt csak két dolgot kívánok még kiemelni. Egyik, hogy a Tusnádon mult évi aug. 28-30 napjain megtartott Székely-kongresszus, melynek létrehozatalában egyesületünk is tevékeny részt vett, a legfényesebben sikerült s most a kongresszus nyomtatásban megjelent hatalmas Naplójában együtt van a székelykérdés minden anyaga, s állam és társadalom vállvetett erővel való közreműködésére van szükség, hogy a bajok orvosoltassanak. A kongresszus költségeire szinte 2000 K-t adott ki egyesületünk. A másik, a mit kiemelni akarok a Honi ipar-mozgalom, melyet Fekete Gábor kir. ítélőtáblai elnök gyakorlati indítványa alapján, hogy különösen a hazafias kereskedelmi osztályt nyerjük meg, változatlanul folytattunk az idén is tovább. Az uttörő Emke-iparczikkek, melyekkel megakarjuk mutatni, hogy honi ipart teremteni társadalmilag is lehet, szépen folytatják utjokat, habár az Emke gyújtó ellen, mely először indult meg ez utra, irtó hadjáratot viselnek az osztrák gyújtókartellisták, kik ma már — hogy ezen jelképes honi iparágunkat megölhessék — vesztességgel dobják áruikat a magyar piacra. Reményünk van azonban, hogy ezen erőlködésük hiában való. Az Emke-iparczikkek után egy év alatt 8228 K 98 f folyt be az egyesület által létesíteni szándékoltt székely iparos-otthon javára.

Tagjaink száma jelenleg: 78 örökös, 2052 alapító, 8445 rendes, 1688 pártoló, együtt 12.265. Belépett ez évben 17 alapító és 239 rendes tag s kötelezettségét megújította 443 rendes és 147 pártoló tag. Az alapítók közül kiemeljük Apponyi Albert grófot, ki évi 200 K-t fizet, a mig él; továbbá

Szentes és Karczag városokat, melyek immár a 16-ik, illetve a 9-ik 200 K alapítványt küldték be. 200 K alapítványt küldött be „Egy balázsfalvi ismeretlen.”

Utolsó leheletükkel is végrendeletükben emlékeztek meg az egyesület céljairól: id. gróf Somssich Imréné Mikéről és Fuchs Nándor Budapestről 2000—2000 K-val, Simay Salamon Kékesről 200 K-val, továbbá özv. Farkas Dávidné Zalaegerszegről, dr. Gebhart József és Pongrácz Gyula, a kiknek hagyatéki összege még ismeretlen. Ellenben 16.825 K értékkel kaptuk meg a múlt évi április 30-án Budapesten elhunyt bodoki Ferenczy László magánzó egy drb. Pesti hazai takarékpénztári részvény hagyatékát; 1000—1000 K folyt be Becze Antal és Simonyi Dániel hagyatékai után, s 200—200 K a Kunewalder testvérek, valamint Nedoroszték János 1848—49. honvéd hagyatékában, kikről múlt évi jelentésünkben részletesen emlékeztünk meg. Csak a közgyűlés előtt itéltetett meg, hogy az 1898. évben Zentán elhalt Buday Pál hagyatékában az Országos Honvédmenházzal egyetemlegesen 3729 K 40 fillért örököltünk, s 10 éves per után végre megnyertük néhai báró Orbán Balázs hagyatékát is, mely kitesz körülbelül 20.000 K-t. Ez évben hunyt el Vass János 1848—49-es honvéd is, a ki a kolozsvári „Erzsébet” aggmeház tagjaként összerakott filléreiből a maga és elhunyt fivére emlékére 400 K alapítványt tett s kinek e tetteért az egyesület indítatva érezte magát, hogy elhunytá alkalmából gyászjelentőt adjon ki s temetésén testületileg vegyen részt.

A kegyelet lángja virasszon mindezen örökhagyóink és alapítóink hazafias tette és emléke fölött. Elhunytak továbbá Benigni Sámuel Igazgató-választmányi tag és Voith Miklós a szamosújvári választmány elnöke.

Záradékol nem tehetem, hogy a mély megindulás és őszinte kegyelet hangján ne emlékezzem meg Deák Albertnek, direktórium és választmányi tagunknak, a kolozsvári fiókválasztmány ügyvezető alelnökének folyó évi május hó 26-án, néhány nappal a közgyűlés előtt Kolozsvárt történt váratlan elhunytáról, akivel egyesületünk egyik oszlopát és vezető tagját veszítette el. Husz év óta, az egyesület megalapítása óta volt ő az E. M. K. E. egyik alapvető és intező benső tagja, kinek nevével össze van forrva az egyesület eddigi története s kinek halálával Igazgató választmányunk a közgyűlés nevében is kötelességének tartotta háláját és kegyeletét illő formában leróni, de kinek emlékét a közgyűlés által is jegyzőkönyvileg megörökíteni indítványozom. Vajha a gondviselés adna ő hozzá hasonló erős férfiakat s akkor nemzeti ügyünk győzelme biztos, munkánk feltétlenül sikeres leend. A haza és a király dicsőségére a győzelmet és sikert, ezt adja meg nekünk a mi Istenünk s ezen kívánsággal az E. M. K. E. XIX. évi rendes Közgyűlését megnyitom.

Az éljenzéssel fogadott beszéd Biró Béla apát-kanonok, plebános indítványára köszönet szavazás mellett egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozatott.

2.

A jelen Közgyűlés jegyzőkönyvének vezetésére:

Fekete-Nagy Béla és Nagy Károly jegyzők hivatnak fel az elnök által, hitelesítésére pedig Zeyk Dániel, Szász József és dr. Varró László küldetnek ki.

3.

A jelölő bizottságba:

Gróf Kornis Viktor elnöklete alatt, báró Bánffy Kázmír, Csató János, Fogarasi Albert, báró Jósika Lajos, Miksa Imre és dr. Vajna Gábor választatnak meg.

4.

A múlt Közgyűlés jegyzőkönyve

Gáspár János indítványára felolvasottnak tekintetik, miután hitelesítve és az Évi-jelentés 4—8 lapjain kinyomatva van.

5.

T. alelnök-főtítkárr bejelenti a Közgyűlés alkalmából beérkezett sürgöny és levélbeli üdvözlőket, továbbá az egyes képviselőket.

Tudomásul szolgál.

6.

Dr. gróf Kuun Géza v. b. t. t., az E. M. K. E. örökös tiszteleti elnöke megtartja felolvasását „Fajunk lebediai és etelközi művelődéséről.”

A mély tudománnyal és erős fajszeretettel irt felolvasásért báró Feilitzsch Arthur indítványára a Közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavaz s kimondatik a felolvasásnak kinyomatása és a fiókokhoz, közintézetekhez és sajtóhoz megküldése.

7.

T. alelnök-főtktár Évi-jelentése, valamint a költségvetés és számadások az I—XIX. és 1—64 oldalon kinyomatva és előre szétküldve, valamint a hazafias sajtóval is ismertetve lévén

Török Bertalan indítványára köszönet szavazása mellett mindenekben tudomásul vétetik s az Igazgató-választmány intézkedései, valamint a költségvetés jóváhagyatnak.

8.

Gyárfás Benedek és dr. Sárkány Lajos számvizsgáló bizottsági tagok nevében Polcz Rezső olvassa a jelentést az egyesület vagyonának és számadásainak megvizsgálásáról a következőkben:

„Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Alólirottak az E. M. K. E. mult 1902. évi december hó 31-ről szóló zárszámadásait és vagyonmérlegét az elénkbe terjesztett kimutatások szerint megvizsgálván, annak egyes teteleit a könyvekkel, a felmutatott adatokkal, értékekkel és pénztári készlettel összehasonlítván, miként a zárszámadásokon és vagyonmérlegen igazoltuk, úgy e tiszteletteljes jelentésünkben is készséggel elismerjük, hogy mindezeket összhangzóknak, igazsághűnek és a könyvvezetés szabályaival megegyezőknek találtuk.

Annak elbírálásánál, hogy az egyesület kamat- és más czimeken befolyt bevételeiből, melyek fordítandók a rendszeresített kiadásokra és ujabban megszavazott segélyekre, s melyek tőkésítendők okvetlenül: a könyvvezetőség számára az Igazgató-választmány ide ./' csatolt Utasítása szolgált zsinórmértékül és alólirottak is csak ez utasítást tartották szem előtt, elfogadva az Elnökség azon kijelentését, hogy a Közgyűlés évről évre és ismételten kimondotta, mikép csak a tőke-kamat jövedelem használható fel, ellenben mindennemű egyéb folyó bevétel tőkésítendő.

Mindezek alapján a mélyen tisztelt Közgyűlésnek a felmentvény megadását javasolván, vagyunk Kolozsvárt, 1903, április hó 2-án, alázatos szolgálai: Gyárfás Benedek, dr. Sárkány Lajos, az 1902. május 25 én tartott Közgyűlésből kiküldött számvizsgálók.“

Szolgál tudomásul s a felmentvény köszönet szavazása mellett a főpénztárosnak és ellenőrnek megadatik.

9.

Gróf Kornis Viktor jelentést tesz a jelölő bizottság eljárásáról a következőkben: „Tisztelt Közgyűlés! Kiküldetvén, hogy az Alapszabályok 19. §-a e) pontja és 17. §-a alapján a tisztikar és választmányra nézve számba vegyük az esetleges változásokat, vagy a megbízatás lejáráására vonatkozó intézkedéseket: van szerencsénk ennek alapján tisztelettel jelenteni, hogy miután az 1899-be életbe lépett új Alapszabályok szerint a tisztikar tagjai 6 évre és a választmány tagjai 3 évre választatnak, de az előbbi idő nem járt le s a választmány tagjainak megújítása csak a tavalyi Közgyűlésen ment végbe, ennek folytán ezuttal csak az elhalálozás, elköltözés, vagy másképen szükséges következő három hely töltendő be.

1. Választandó Benigni Sámuel választmányi tag helyére egy tag. Javasoljuk dr. Márki Sándor egyhangú megválasztását.

2. Választandó a vidékre költözött Eöry Ernő jegyző helyébe még egy jegyző. Javasoljuk Kovács Dezső kolozsvári ref főgymn. tanár egyhangú megválasztását.

3. Választandó az Alapszabályok értelmében a két számvizsgáló mellé még egy harmadik tag. Javasoljuk báró Bánffy Ernő egyhangú megválasztását.

Egyben indítványozzuk, hogy az eddigi tisztikar, mint a Választmány és Directórium iránt a Közgyűlés jegyzőkönyvi köszönetének és elismerésének adjon kifejezést. Nagyenyed, 1903. június hó 2-án. Tisztelettel gróf Kornis Viktor biz. elnök. Báró Bánffy Kazimir biz. jegyző Báró Jósika Lajos, Dr. Vajna Gábor, Csató János, Fogarasi Albert és Miksa Imre biz. tagok.“

Egyhangulag elfogadták.

10.

Nagy Károly a Directórium és Igazgató-választmány hozzájárulásával a következő Határozati javaslatot terjeszti elő. Határozati javaslat, melyet az E. M. K. E. XVIII. rendes Közgyűlésre 8. jegyzőkönyvi számú határozatának végrehajtása tárgyában benyújt az 1903. évi Közgyűlésnek Nagy Károly jegyző.

A Közgyűlés kimondja, hogy az 1902. évi XVIII. rendes Közgyűlés 8. jksz. alatt hozott határozata végrehajtásánál szemelőtt tartandók a következő szempontok:

1. Az Emke a saját programja alapján támogatandónak ítélt községeknek a magyar tanuló állami iskolák felállításához szükséges anyagi hozzájárulását az évenként megállapítandó sorrendben — rendkívüli kivételektől eltekintve — csak oly esetekben támogatja, a mikor igazolva van, hogy az illető község e célra igényelhető ereje kimerítve van.

2. E támogatás az egyesület évi rendes jövedelméből lehetőleg kölcsön alakjában nyuj-

tandó, oly méltányosan megosztott összegekben, a mely lehetővé teszi, hogy egy-egy évben minél több ily iskola épülhessen.

3. Az állami-iskola építési segély-akció gondos körültekintéssel ne lépje túl azt a határt, a mely az egyesület Alapszabályaiba és programjába vett, sőt épen folyamatban levő másnemű munkái kényszerű megszorítását eredményezhetné.

4. Az egyesület óvakodik minden oly tranzakciótól, mely évi jövedelmét visszatérő járadék — vagy kamat terhekkel tovább is megterhelné, vagy épen alaptőkéjét, akár csak részben is megtámadná, mert az E. M. K. É.-nek mindig készen kell lennie arra, hogy a haladó idő s változó körülményekhez alkalmazkodhassék nagy nemzeti munkájában, az arra nézve előállható igények és kényszerítő szükségek kielégítésében. Kolozsvárt, 1903. május 12-én.

Fekete Gábor és dr. Zakariás János felszólalására a javaslat egyhangulag elfogadtatik és határozattá emeltetik.

11.

A jövő évi Közgyűlés helyének és idejének megállapítása Dobái Antal és dr. Zakariás János indítványára

az Igazgató-választmányra bizatik, azzal az utasítással, hogy a Közgyűlés lehetőleg vidéken tartassék meg.

12.

A tárgysorozat kimerítve lévén, elnök indítványozza, hogy az Alsó-Fehérvármegyei választmánynak, továbbá Nagyenyed város közönségének a Közgyűlés rendezéséért és a szives vendégszeretetért, továbbá Alsó Fehérvármegye törvényhatóságának a székház dísztermének a Közgyűlés számára átengedéseért, dr. Márki Sándor kir. tud. egyetemi tanárnak a délelőtt folyamán az 1848—49-ben vértanu halált szenvedett magyarok sirjánál mondott emlékbeszédéért, valamint Nagy Károly ref. theol. tanárnak a Kovács Sándor sirjánál délután mondandó emlékbeszédéért jegyzőkönyvi köszönet szavaztassék. Örömmel emlékezik meg arról, hogy a tagok ily szép számmal összejöttek, s különösen kiemeli a hölgyek részvételét, valamint az örvendetes körülményt, hogy a vármegyei közeli községek-ből, u. m. Csombord, Felenyed, Lőrinczréve, Magyarbecze, Magyarkapud és Miriszló községekből a földmives nép is oly nagy számmal jött be a Közgyűlésre. Végül meghívja a tagokat a holnapi szászvárosi gróf Kun Kocsárd ünnepélyekre. És ezzel a Közgyűlést bezártnak jelenti ki.

Elnöki előterjesztés éljenzéssel kísértetik és illetve egyhangulag elfogadtatik.

K. m. f.

Gróf Béldi Ákos, s. k.

elnök

Zeyk Dániel, s. k.

Dr. Varró László, s. k.

Fekete Nagy Béla,

és

Nagy Károly,

jegyzők.

Szász József, s. k.

B)

A vagyon.

a) Számvizsgálók jelentése.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Alólirottak az E. M. K. E. múlt 1903. évi december hó 31-ről szóló zárszámadásait és vagyonmérlegét az elénkbe terjesztett kimutatások szerint megvizsgálván, annak egyes tételeit a könyvekkel, a felmutatott adatokkal, értékekkel és pénztári készlettel összehasonlítván, miként a zárszámadásokon és vagyonmérlegen igazoltuk, úgy e tiszteltteljes jelentésünkben is készséggel elismerjük, hogy mindezeket összhangzóknak, igazságúneknak és a könyvvezetés szabályaival megegyezőnek találtuk.

Annak elbírálásánál, hogy az egyesület kamat- és más czimeken befolyt bevételeiből melyek fordítandók a rendszeresített kiadásokra és ujabban megszavazott segélyekre s melyek tőkésítendőek okvetlenül: a könyvvezetőség számára az Igazgató-választmány ide /. csatolt Utasítása a szolgált zsinórmértékül és alólirottak is csak ez utasítást tartották szem előtt, elfogadva az Elnökség azon kijelentését, hogy a Közgyűlés évről-évre és ismételten kimondotta, mikép csak a tőkekamat jövedelem használható fel, ellenben mindennemű egyéb folyó bevétel tőkésítendő.

Mindezek alapján a mélyen tisztelt Közgyűlésnek a felmentvény megadását javasolván, vagyunk

Kolozsvárt, 1904. márczius hó 11-én

alázatos szolgálai:

Báró Bánffy Ernő,

Gyárfás Benedek,

Dr. Sárkány Lajos,

az 1903. június hó 2-án tartott Közgyűlésből kiküldött számvizsgálók.

179—1904.

Utasítás a könyvvezetés számára.

A f. év márczius hó 12-iki választmányi gyűlés elé terjesztett adatok alapján a kamatjövedelem felhasználására és a tőkésítésre nézve a közgyűlés fennálló határozatai értelmében utasítjuk a pénztári osztályt, hogy az 1903. december hó 31-iki zárlat elkészítésénél a következőképen járjon el:

I. Bevételek. Ezekből tőkésítendőek:

1. Az örökös és alapító tagsági díjak, mint törzsvagyon.

2. A rendes és pártoló tagsági díjak, az új ciklus rendes tagdíjak, vegyes adományok, perselygyűjtés, bárczakönyv szelvény, tőzsdei értékpapírok 1903. évi árfolyam nyeresége, az algyógyi zsellértelek eladásából befolyt részletek, úgyszintén az Emke iparcikkek után bevételezett s névszerint felsorolt s kitüntetett jutalékoszegek.

II. Külön tételként kitüntetendő az algyógyi m. kir. áll. gróf Kun Kocsárd székely fölmives iskola, Emke-alapítás, alapítványi birtok 1903. évi jövedelme és kiadása.

III. Kiadások. — Fedezze :

A takarékpénztári és alapítványi kamatokból, az 1903. évben már befolyt és az 1903. év december 31-ig esedékessé vált értékpapír szelvények összegéből, a magán kötvény kamatokból, az Emke (üzletvezetőségi) bérház és a szászvárosi Emke-épület házbér összegéből, az özv. Mohai Károlyné magyarkályáni, az Orbán Balázs báró tövisi és csáklyai, az özv. Tappenburg Károlyné féle helyi ingatlanok hasznobéréiből, a magyarkályáni erdőrészek fa értékesítéséből, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter által népkönyvtárak szervezésére és kiegészítésére adományozott összegből, az átmenetileg bevételezett folyó segélyekből :

1. Az 1903. évi szabályszerű segélyeket, kezelési kiadásokat és az egyesület érdekében közgyűlési és igazgató-választmányi határozat alapján folyósított egyéb kiadásokat.

2. Az irodai felszerelések 10⁰/₀ kopás díját, úgyszintén az egyesület vagyonát képező bérházak és Emke-iskola és óvó épületek befektetési tőkéinek helyreállítására az 1 és 5 ⁰/₀ törlesztési hányad III-ik részlet összegeit.

Csatoljon továbbá a Kovács Sándor alaphoz, annak 1903. évi 5⁰/₀-os kamata ¹/₄-e részében 1564 K 02 f-t, a Magyar nők Emke-lobogó (rendelkezési) alapjához 1903. évi 5⁰/₀-ban 1780 K 16 f-t; továbbá az Emke (üzletvezetőségi) épület költség és adóalapjának 1903. évi 5⁰/₀-os kamatában 1298 K 90 f-t számoljon el s végül

3. A kamatjövedelemből fenmaradó 3871 K 72 f-t csatolja a tőke alap növelésére.

Kolozsvárt, 1904. márczius hó 14-én

Gróf Béli Ákos,
elnök.

Sándor József,
t.-alelnök-főtítkár.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTOZIK.

b) Mérleg-számla

F. K.						
153	Erdélyi bank és takarékpénztár részvénytársaság	357034	24			
172	Mezőgazdasági bank és takarékpénztár részvénytársaság	164133	30			
165	Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank	142309	50			
30/II.	Erdélyrészi magyar jelzálog hitelbank	43505	77			
178	Kolozsvármegyei takarékpénztár	40188	06			
145	Kolozsvári kereskedelmi bank	38867	21			
55/II.	Kolozsvári magyar és középtizedi hitelszövetkezet	20000	—			
135	Kolozsvári iparosok hitelszövetkezete	16373	23	822411	31	
85	Balázsfalvi takarékpénztár részvénytársaság	30000	—			
141	Kisküküllővármegyei takarékpénztár és hitelbank részvénytársaság	15000	—			
35/II.	Nagyenyedi kiegészítő takarékpénztár	10346	30			
43/II.	Dévai takarékpénztár	9254	66			
88	Szászvárosi takarékpénztár	7291	78			
163	Zalatnai takarékpénztár	5000	—	76892	74	
78/II.	Tőzsdei értékpapírok	676058	—			
50/II.	Értékpapír kamat (1903. decz. 31-ig esed. szelv. értékeért)	9076	31			
221	Magán értékpapírok	2394	—	687528	31	
244	Kolozsvári róm. kath. Egyházközség	84411	66			
13/II.	Özv. Mohai Károlyné-féle haszonélvezeti jog megváltás.	10509	22			
17/II.	Algyógyi alapítv. birtok czéljaira első kölcsön befektetésekre	7492	08	102412	96	
229	E. ingatlanok	Emke (üzletv.) épület	300004	58		
142		Szászvárosi Emke-épület	41425	71		
230		Balázsfalvi -óvó	34550	43		
231		Besztercei	18330	32		
234		Aranykúti iskola	11510	30		
235		kissebesi	10368	—		
130		Magyarókereki Emke-iskola	8733	64		
233		Vámosudvarhelyi Emke-iskola	6120	—		
232		Magyarnagyszombori Emke-iskola	5270	—		
16/II.		Özv. Mohai Károlyné féle magyar-kályáni ingatlan	100000	—		
152	Balogh János-féle tővisi	20000	—			
147	Özv. Tappenburgné-féle helyi	1009	10	557322	08	
222	Felszerelések és az Emke-lobogó értékei	7558	41			
"		755	84	6802	57	
34/II.	Előlegek			750	—	
226	M. kir. postatakarékpénztár			200	—	
66/II.	Pénztárkészlet			4230	39	
118	Algyógyi birtok	420112	—			
119	(régábbi becslés alapján) ingók (felkelhetőségek) értéke	23002	90	443114	90	
177	Örökös tagok	348	52			
72/II.	Tagsági kötelezettségek	28433	40			
58/II.		59846	52			
60/II.		2192	—	90820	24	
				2,792.485	50	

Megjegyzés: A Bitskey Kálmán 80.000 K, Orbán Balázs báró 16.000 K, özv. Mangesius Frigyesné 12.000 K vas László 200 K hagyatéka, illetve alapítványa, továbbá a kissebesi, aranykúti és magyarókereki iskolatettek értékei a tárgyalások alatt állanak. — Ezen értékkel felvett hagyatékok összege **111.234 K 62 f**

A Balázs Adolf, Budai Pál, Budai Sándor, Deák Lukács dr., Domokos Albert, Dubay Miklós, özv. Farkas Sándorné, Pongrácz Gyula, Simay Salamon, Vajna Áron, Wurczinger József-féle újabban bejelentett hagyatékok — a Kolozsvárt, 1903.

Merza Lajos,
kir. tan., főpénztáros.

Szekula
ellen-

Jelen mérleg-számlát megvizsgáltuk, egyes tételeit a fő- és segédkönyvekkel, valamint Kolozsvárt, 1904.

Baró Bánffy Ernő,
számvizsgáló bizottsági elnök.

Gyárfás
szám-

1903. december hó 31-én.

KÖVETEL.

F. K.					
63/II.	»Tőke«			1791052	23
219	»I. Ferencz József Ő Felsége népiskolai alapítvány«			50000	—
236	»Erzsébet királyné Ő Felsége kisedővő alapítvány«			50000	—
116	»Kun Kocsárd gróf ingatlan alapítványa«	420112			
117	»Kun Kocsárd gróf ingó (felkelhetőségek) alapítványa«	23002	90	443114	90
15/II.	»marosgezei özv. Mohai Károlyné, sz. kőröspataki Antal Mária hagyatéka«			100000	—
22/II.	»marosgezei özv. Mohai Károlyné, sz. kőröspataki Antal Mária hagyománya a mezőkövesdi néptanító részére«			600	—
161	»Kossuth Lajos alap«			21487	74
220	»Bethlen Gábor gróf emlék alapítvány«			20000	—
84	»Kovács Sándor mérnök Nagyenyed, alapítványa«			126685	99
158	»Magyar nők Emke-lobogó (rendelkezési) alap«			36992	14
90	»Szent-iváni Nemes János alapítványa«			4048	64
40/II.	»Nagy István brassói Emke-óvó alapítványa«			4000	—
162	»Veress Ferencz 1848–49-beli honvéd tüzmaster alapítványa«			1170	—
41/II	»Bethleni gróf Bethlen András brassói Emke-óvó alapítványa«			1000	—
96	Emke (üzletv.) épület fenntartása, költség és adóalap			25978	17
45/II.	Emke iskola és óvó épületek befektetett tőkéinek helyreállítására 5% törlesztési hányad alap			14859	05
46/II	Emke bérházak után 1% törlesztési hányad alap a befektetési tőke helyreállítására			10678	40
159	Örökös tagsági	348	32		
9/II.	Alapító tagsági	28433	40		
57/II.	Rendes tagsági	59846	52		
59/II.	Pártoló tagsági	2192	—	90820	24
				2,792,485	50

Splényi Antal báró 1325 K 82 f, Herczeg Gábor 1000 K, Megyeri Krausz Májor 400 K, Valicsek Mátyás 308 K 80 f, Lofenti tételek egyikébe sincsenek felvéve, mivel e hagyatékok, alapítványok és telekbekeblezések részint perek, részint

Dávidné-Füzik Mária, dr. Gebhardt József, Lőrinczi Gyula, Lukács Mózes, Mórincz József, Orbay Antal dr., Peregriny további utasításig — érték nélkül nyilvántartatnak.

december hó 31-én.

Ákos,

őr

a felmutatott bizonyítékokkal teljesen megegyezőnek és egybehangzóknak találtuk.

márczius hó 11-én.

Benedek,

vizsgáló.

Beregszászi Nagy László,

főkönyvvezető.

Dr. Sárkány Lajos,

számvizsgáló.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTOZIK.

c) Veszteség és nyereségszámla

F. K.							
182	Algyógyi m. kir. áll. gróf Kun Kocsárd székely földmives iskola, Emke alapítás. alapítv. birtok f. évi kiadása					43118	—
77/II.	Iskola építési törlesztő kölcsönök	12000	—				
75/II.	Folyó segélyezések	23872	87				
26/II.	Egyszersmindenkorra szóló segélyezések	10174	08				
73/II.	Népkönyvtárak	7244	73				
166	Daloskőri jutalmak	465	—				
32/II.	Kegyadományok	522	—			54278	68
70/II.	Gróf Kun Kocsárd ereklye-múzeum számára gróf Kun István-tól megvett butorokért					1000	—
3/II.	Fiókválasztmányok 25% kezelési költség levonásai	735	59				
74/II.	Tiszti fizetések és lakbérilletmények :						
"	a) t. alelnök-főtítkárról illetménye	4000	—				
"	b) kezelő tisztviselők fizetése	6200	—				
"	c) lakbér illetmények	2300	—	12500	—		
"	d) szolga fizetése, lakbére, ruhailletményei és adója	888	20				
33/II.	Irnok, díjnokok és rendkívüli munkaerők	2564	88			16688	67
173.	Közgyűlési kiadások, évi jelentés stb.	932	65				
5/II.	Igazgatóválasztmány határozata alapján folyósított kiadások ..	1513	30				
80	Új ciklusra tagok gyűjtés, nyomdai stb. kiadásai	161	24				
76/II.	Egyesületi helység lakbére	1700	—				
"	" " fűtése, világítása és vegyes kiadásai 683.51	2383	51				
61/II.	Nyomatványok, papírkerek. szerek és anyagok, könyvkötői munkák, az „Emke értesítő” nyomtatási költségei	914	96				
71/II.	Emke iparcikkek gyárvizsgálatáért	147	—				
27/II.	Posta-portó, sürgöny és telefon stb. kiadások	355	88			6408	54
6/II.	Egyesületi bérház fenntartási költségei, adók, illetek stb.	5436	12				
180	Szászvárosi Emke-épület fenntartási költségei, adók stb.	1046	10				
199	Özv. Tappenburgné-téle helyi kaszálók után adók	8	82			6491	04
222	Felszerelések és az Emke-lobogó értékéből 10% leírásáért ..					755	84
63/II.	Tőke alaphoz	35105	30				
158	Magyar nők Emke-lobogó (rendelkezési) alaphoz 5%	1780	16				
84	Kovács Sándor mérnök, Nagyenyed alaphoz 5% 1/4 rész	1564	02				
45/II.	Emke-iskola és óvó-épületek befektetett tőkéinek helyreállítására III-ik 5%-os törlesztési hányad	5225	79				
46/II.	Emke-bérházak után III-ik 1%-os törlesztési hányad a befektetési tőke helyreállítására	3760	11				
96	Emke (üzletv) épület költség és adó-alaphoz 5%	1298	90			48734	28
						177.475	05

Kolozsvárt, 1903.

Merza Lajos,
kir. tan., főpénztáros.

Szekula
ellen-

Jelen veszteség- és nyereség-számlát megvizsgáltuk, egyes tételeit a fő és segédkönyvek eredményei-

Kolozsvárt, 1903.

Báró Bánffy Ernő,
számvizsgáló bizottsági elnök.

Gyárfás
szám-

1903. december 31-én.

KÖVETEL.

F. K.						
159	Örökös tagsági díjak.....	200	—			
9/II.	Alapító tagsági díjak.....	6006	—			
57/II.	Rendes tagsági díjak.....	5554	90			
68/II.	Uj cyklus rendes tagsági díjak.....	4950	—			
59/II.	Pártoló tagsági díjak.....	430	—			
31/II.	Vegyes adományok.....	1087	92			
67/II.	Persely gyűjtés.....	625	55			
225	Bárczakönyv szelvényekért.....	1	—			
12 II.	Algyógyi zsellértelek eladási részletei.....	424	—			
78/II.	Tőzsdei értékpapiroknál f. évi árfolyam nyereség.....	5521		24800	37	
<i>Emke iparczikkék után jutalékokból:</i>						
240	Emke gyujtó 5 ⁰ / ₀ -a.....	3000	—			
36/II.	„ rizskeményítő 2 ⁰ / ₀ a.....	1530	62			
53/II.	„ levélpapír ⁰ / ₀ a.....	973	76			
49/II.	„ padlófényezőmáz 5 ⁰ / ₀ -a.....	315	90			
23/II.	„ gyertya és szappan 1 ⁰ / ₀ -a.....	268	44			
25/II.	„ pamutvászon 1 ⁰ / ₀ -a.....	131	13			
24/II.	„ szivarkahüvely és papír 2 ⁰ / ₀ a.....	70	95			
42/II.	„ téntra 5 ⁰ / ₀ és pecsétviasz 3 ⁰ / ₀ -a.....	65	51			
39/II.	„ kék 3 ⁰ / ₀ -a.....	50	—			
37/II.	„ édespaprika 5 ⁰ / ₀ -a.....	26	90	6433	21	
181	Algyógyi m. kir. áll. gróf Kun Kocsárd székely földmives iskola, Emke alapítás, alapítv. birtok f. évi jövedelme.....			43118	—	
54/II.	Kamat (takarékpénztári betétek után és alapító tagoktól) ..	36468	76			
50/II.	Értékpapír kamat { 1903. évben befolyt összegért 21674·86					
„	{ 1903. decz. 31-ig esed szelv. értéke 9076·31	30751	17			
56/II.	Magán kötvény kamat.....	7397	41			
171	Emke (üzletv.) épület házbére.....	19662	44			
167	Szászvárosi Emke-épület házbére.....	2056	—			
21/II.	Özv. Mohai Károlyné-féle magyar kályáni ingatlan 1903. évi haszonbér rész.....	1142	31			
69/II.	Magyar kályáni birtokból fa értékesítés.....	900	—			
79	Orbán Balázs báró hagyatéka után 1903. évi haszonbér....	196	91			
149	Özv. Tappenburgné-féle helyi kaszálók 1901/2. évi haszonbér részlete.....	140	—	98715	—	
212	Vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter adománya népkönyvtárak szervezésére és kiegészítésére.....			3600	—	
29	Átmeneti folyó segélyek.....			808	47	
				177.475	05	

december hó 31-én.

Ákos,
őr.

Beregszászi Nagy László,
főkönyvvezető.

vel, valamint a felmutatott bizonyítékokkal teljesen megegyezőnek és egybehangzóknak találtuk.
márczius hó 11-én.

Benedek,
vizsgáló.

Dr. Sárkány Lajos,
számvizsgáló.

d) Költségvetés az 1904. januárius 1-én meglevő készvagyron (alaptőke, BEVARANDÓ.

1	<i>Algyógyi m. kir. áll. gróf Kun Kocsárd</i> székely földmives iskola, Emke alapítás, alapítv. birtok nyers jövedelme: a birtok igazgatósága által előirányozva			43000	—
2	<i>Bankelhelyezések:</i> helyi és vidéki pénzüzeteknél elhelyezett 899304 K 05 f. után előirányzott %ók.....			41020	34
3	<i>Tőzsdei és magánértékpapírok után:</i> esedékes szelvények értéke			29988	80
4	<i>Megtérülendő magán kölcsön kötvények után:</i> előirányzott %ók			5143	68
5	<i>Házbér:</i> Emke épület után a M. Á. V. kolozsvári üzletvezetőségétől	16663	54		
	„ Emkétől az irodahelyiségekért.....	1700	—	18363	54
6	<i>Vegyes bevételek:</i> özv. Mohai Károlyné-féle magyarkályáni ingatlan haszonbéréből	1350	—		
	Szászvárosi gróf Kun Kocsárd-féle Emke-épület házberéből	2500	—		
	Tappenburg Károlyné féle kolozsvári ingatlan bérletösszegeből	140	—		
	Orbán Balázs báró-féle tövisi birtok bérletösszegeből	200	—	4190	—
7	<i>Befektetéseken levő tőke:</i>				
	Balázsfalvi Emke-óvó 34550 K 43 f tőkebefektetés után 5%	1727	52		
	Besztercezi „ „ 18330 K 32 f „ „ „	916	51		
	Aranykúti Emke-iskola 15510 K 30 f „ „ „	575	51		
	Kissebesi „ 10368 K — f „ „ „	518	40		
	Magyarókereki „ 8733 K 64 f „ „ „	436	68		
	Vámosudvarhelyi „ 6120 K — f „ „ „	306	—		
	Magyarnagyzsombori 5270 K — f „ „ „	263	50	4744	12
8	<i>Átmeneti és külső bevételek:</i> Ozd községi áll. elemi iskola építés javára áthozat a mult évről	12000	—		
	Kir. vallás- és közokt. Minisztertől népkönyvtári czélokra..	3600	—		
	Gyertyánffy István igazgatótól 2 alapítvány után %	220	—		
	Erdélyi ev. ref. E. K. től a magyarnagyzsombori iskola számára	208	48		
	Csikgyimesbükk-rakottyási Emke-tanító fizetéspótlásra	200	—		
	Kissebesi Emke-tanító fizetéspótlásra	200	—		
	Magyarnagyzsombori áll. elemi leányiskoláért a kir. vallás- és közokt. Minisztertől	180	—		
	Péter Eszter-féle 4000 K alap 2/5 rész 1902—4 évi %-a..	133	60	16742	08
9	<i>Interkaláris és időközi tőkenövekvés kamatok összegében várható</i>			2000	—
				165.192	56

Kolozsvárt, 1904

Merza Lajos,
kir. tan., főpénztáros.

Szekula Ákos,
ellenőr.

Megállapítva az igazgató-választmány 1904.

Gróf Béli Ákos,
elnök

Megjegyzés: Az 1904. év folyamán bejövő várandóságok, örökös, alapító, rendes és pártoló tagsági díjak, dezések bevételei, mint az alaptőkéhez csatolandó el nem költendő.

	Athozat....	4924.03	51.278.33
6.	Fogarasi óvó, évről-évre	400.—	
7.	Ördögkúti Emke Kormos óvó, évről évre	1000.—	
	„ „ „ óvónő 1903. évi pótléka.....	100.—	
	„ „ „ 1904. „ „	100 —	
8.	Petrozsényi óvó (1904. július 1-én lejár)	250 —	
9.	Segesvári Emke-óvó a f. 1903—4. tanévre.....	1360.—	
	„ „ óvónő V. éves pótléka	200.—	
	„ „ „ 1903. évi „	200 —	
	„ „ „ 1904. „ „	200 —	
10.	Szászvárosi óvó, évről-évre.....	400.—	
11.	Vajdahunyadi óvó, 1903—4. tanévre	600.—	
	„ óvónő V. éves pótléka	200 —	
	„ „ 1903. évi „	150.—	
	„ „ 1904. „ „	200.—	10284.03

b) Rendkívüli segélyek:

1.	Besztercezi Emke-óvó 1903—4. tanévi költségvetésének fedezeti költsége.....		321.12
----	---	--	--------

IV. Emke-iskolák és óvók.

Vegyes kiadásai:

1.	Emke alkotások tüzbiztosítási díjai	300.—	
2.	„ tanerőknek tantestületi gyűlésekre útiköltség	200. —	
3.	„ iskolai és óvó épületek befektetett tőkéinek helyreállítására 5%	4744 12	
4.	Emke-iskola és óvó-épületek törlesztési-hányad alapja után 5%	742.95	5987.07

V. Iskola építési törlesztő kölcsönök.

1.	Ózd község (Alsófehér vm.) áll. elemi iskola építésére.....	12000.—	
2.	Szépkenyerűszentmártoni (Szolnokdoboka vm.) ref. iskola építésére....	1000 —	13000.—

VI. Gyermekmenhelyekre.

Rendes járadékok:

1.	Borbándi gyermekmenedékhelyre, évről-évre	100.—	
2.	Hunyadvármegyei gyermekmenedékhelyekre, évről évre.....	600 —	700.

VII. Tanintézetek támogatására.

Rendes járadékok:

1.	Dévai áll. reáltanodai tápintézet tanévről-tanévre.....	300.—	
2.	Szászvárosi ev. ref. Kun-tanoda convictusa, tanévről-tanévre.....	360.—	
3.	Zalatnai magyar iparos tanoncz-iskola, tanévről-tanévre	200.—	860.—

VIII. Jutalmak és egyszersmindenkorra szóló segélyek.

a) Rendes járadékok:

1.	Kolozsvár-monostor kerületi róm. kath. elemi iskola tanulóinak a Nemes János-féle alapból.....	200.—	
2.	Özv. Mohai Károlyné-féle alapból a mező-kövesdi tanító jutalma.....	30.—	
3.	Péter-Eszter-féle 4000.— K alap 2/5 rész 1902—4 évi % -a	133.60	
4.	Csantavéri Törley József 2000.— K alapítvány % a „főleg az erdélyrészi iparosság körében“ szolgál segélyül	100 —	
5.	Néhai Veress Ferencz honvéd tüzemester alap kamata.....	58 50	522.10
	Átvitel.....		82.952 65

	Athozat.....	60.—	-91.766.94
3.	Csomafájai ev. ref. tanító	100.—	
4.	" " iskola építésre	30.—	
5.	Hadrévi " " " "	50.—	
6.	Kajántói ev. ref. iskola építésre	60.—	
7.	Magyarcsaholyi ev. ref. iskola építésre	30.—	
8.	Marosgezei " " tanító	100.—	
9.	Marosszentannai ev. ref. iskola építésre	30.—	
10.	Marosszentkirályi " " " "	30.—	
11.	Medgyesi ev. ref. pap	200.—	
12.	Oláhujfalusi ev. ref. pap... ..	100.—	
13.	Pusztakamarási ev. ref. iskola építésre	30.—	
14.	Segesvári ev. ref. pap.....	200.—	
15.	Szászrégeni ev. ref. iskola építésre	60.—	
16.	Szászujfalusi " " " "	20.—	
17.	Szentmargitai ev. ref. iskola építésre	30.—	
18.	Uzdizsentspéterei ev. ref. körlelkészet.....	200.—	1330.—

b) Egynél több évre feltételelesen előjegyzett
segélyek:

1.	Abosfalvi róm. kath. iskolának, tanévről-tanévre	200.—	
2.	Borszéki róm. kath. lelkésznek a gyergyóbélbori hívek lelki gondozásáért a f. évre	300.—	
3.	Brassói ág. ev. magyar egyház 1901-től 5 évre előjegyezve	400.—	
4.	" ev ref. egyházközség 10 éves segély 1897-től.....	400.—	
5.	Récei ev. ref. tanító, 1902-től újlág 5 évre	100.—	
6.	Szászsebesi ev. ref. egyházközségnek, az alvinczi ref. lelkész beszolgáltatásáért 1902. évtől.....	200.—	
7.	Szindi unit. tanítónak	300.—	1900.—

XII. Népkönyvtárak és daloskörök.

Rendes járadékok:

1.	Kir. vallás- és közokt. Miniszter adományából népkönyvtári czélokra ..	3600.—	
2.	Ujabb népkönyvtárak létesítésére és a meglévők bővítésére	2000.—	
3.	Deák Gerő féle Emke-daloskönyv férfikarra átírt III. kötetének kiadásában	2703.56	
4.	Dalosköri jutalmakra és olvasókörökre.....	1000.—	9303.56

XIII. Rendelkezési alap.

1.	Magyar nők Emke-lobogó (rendelkezési alapja) f. évi 5%-ból		1849.60
----	--	--	---------

XIV. Vegyes intézkedésekre.

1.	Emke-iparczikkek gyárvizsgálatáért	300.—	
2.	Előre nem látott kiadásokra az Igazg. válm. határozata alapján	500.—	
3.	Nyugdíjbiztosítási illetékek	381.84	
4.	Évi jelentés és közgyűlési költségek	500.—	
5.	Kegyadományokra	500.—	
6.	Fiókválasztmányoknak 25%-os jutalékokra.....	1500.—	
7.	Emke értesítő kiadására	400.—	
8.	Emke lobogó, kellékek és felszerelések leírására 10%	680.26	4762.10

XV. Háztörlesztési hányad, alaptőke helyreállítása.

1.	Kolozsvári Emke (üzletv.) épület után 1%.....	3000.04	
2.	Szászvárosi Emke-épület után 1%	414.25	
3.	Emke-bérházak törlesztési hányad alapja után 5%	533.82	3948.11
	Átvitel.....		<u>114.860.31</u>

XVI. Bérházak fenntartási költsége és adója.

1. Egyesületi bérház rendes kiadásaira, illetékek, adók stb. fedezésére	7800.—	
2. Egyesületi bérház tartalékalapja után 5 ^o / _o az évi házbérhez	1298.90	
3. Szászvárosi Emke épület fenntartási költségei, adók, stb.	800.—	9898.90

XVII. Dologi kiadások.

1. Egyesületi iroda lakbére.....	1700.—	
2. Lakbér illetmények	2300.—	
3. Iroda fűtés, világítás és vegyes kiadások	600.—	
4. Papirkereskedői anyagok és könyvkötői munkák.....	400.—	
5. Postaportó, telephon és chekkek	400.—	
6. Pénztári és irodai nyomtatványok.....	300.—	
7. Taggyűjtés nyomdai stb. költségeire.....	200.—	5900.—

XVIII. Kezelés.

a) Rendes:

1. T. alelnök-főtitkár rendszeresített járandósága	4000.—	
2. Kezelő hivatalnokok fizetései.....	6200.—	10200.—

b) Rendkívüli:

1. Irnok, díjnok és rendkívüli alkalmazottak fizetése ez évre	2400.—
---	--------

XIX. Egyesületi szolgálta.

1. Fizetése, lakbére, ruhailletménye és adója.....	978.20
--	--------

XX. Segélyekre felhasználható a f. 1904. évben.

A tőkekamat jövedelemből újabb segélyekre év végéig	20955.15
Összesen.....	<u>165.192.56</u>

azaz Egyszázhatvanötvezeregyszázkilenczvenkettő K 56 f

Kolozsvárt, 1904. márczius hó 31-én.

Merza Lajos,
kir. tan., főpénztáros.

Szekula Ákos,
ellenőr.

Beregszászi Nagy László,
főkönnyvezető.

Az Igazgató-választmány 1904. áprisi hó 12-én tartott ülése 9. jkvi számú határozata alapján a fenti 20.955 K 115 fillér felhasználható összeg terhére a folyó évre megszavazott:

1. <i>Hidegség</i> (Csikmegye) róm. kath. iskola építésére.....	5000.—
(2000.— K feltételeesen 1905 re előjegyeztetik).	
2. <i>Vajdakamarás</i> (Kolozsmegye) áll. iskola építésére	5000.—
(7000.— K előjegyeztetik a jövő évre, olyképen, hogy az építési szerződést ehhez képest kössék meg).	
3. <i>Magyarléta</i> (Tordaaranyosvármegye) áll. iskola építésére szerződés szerint	5000.—
4. <i>Szászsebes</i> (Szabvármegye) évjáradék megváltás	1200.—
5. <i>Nagyrapolt</i> (Hunyadvármegye) ref. iskola építésére	300.—
6. <i>Budapesti óvónő</i> „Otthon”	100.—
	Átvitel..... <u>16.600.—</u>

	Áthozat.....	16600.—
7.	Budapesti „Székely Otthon“-nak egyszersmindenkorra a székely iparpártoló alapból..	250.—
8.	<i>Válaszuti</i> kosárfonó szövetkezet	250.—
9.	<i>Alsóporumbáki</i> róm. kath. lelkész (utolsó részlet)	100.—
10.	<i>Sebestyén Ede</i> : „A romániai magyarok élete“	100.—
11.	<i>Benke Zsigmond</i> áll. tanító árvái	100.—
12.	<i>Magyarnagyzsombori</i> Emke-iskola kerítése	16.—
	Együtt.....	<u>17.416.—</u>

azaz **Tizenhétvezernégyszázötvenhat K.**

Kolozsvárt, 1904. április hó 12-én.

Gróf Béli Ákos,
elnök.

Sándor József,
t. alelnök-főtitkár.

C)

Az E. M. K. E. szervezete.

I.

Igazgató-választmány.

a)

Tisztikar:

Tiszt. elnök: Gróf Kuun Géza dr., v. b. t. t., főrendiházi tag stb.
Elnök: Gróf Béldi Ákos főispán.
Alelnökök: Gróf Kornis Viktor földbirtokos, Bartha Miklós orsz. képviselő, főszerkesztő, gróf Teleki Domokos földbirtokos.
T. alelnök-főt titkár (örökös): Sándor József orsz. képviselő.
Főpénztáros: Merza Lajos kir. tanácsos, földbirtokos.
Ellenőr: Szekula Ákos az „Adria“ bizt. társ. vezérfelügyelője.
Jegyzők: Balogh Károly ref. főgymn. tanár, Dr. Csernátóni Gyula kir. tanfelügyelő, Fekete Nagy Béla városi tanácsos, Kovács Dezső ref. főgymn. tanár, Nagy Károly ref. theol. tanár.
Jogtanácsosok: Haller Rezső kir. tanácsos, ügyvéd. Gajzágó Manó Kolozsvár sz. kir. város t. főügyésze. ügyvéd. Reményi Antal ügyvéd, Budapest. Rádl Ödön ügyvéd, Nagy-Várad.
Számvizsgálók: Báró Bánffy Ernő, nagybirtokos, elnök. Gyárfás Benedek jószágigazgató, dr. Sárkány Lajos ref. főgymn. igazgató.

b) Directorium:

1. Biró Béla apát-kanonok, plebános, pápai praelatus, Kolozsvár.
  2. Feilitzsch Ártur báró, cs. és kir. kamarás, orsz. képviselő, Kolozsvár.
  3. Fekete Gábor kir. ítélőtáblai elnök, Kolozsvár.
- És a tisztikari tagok.

c) Választmányi tagok:

1. Apponyi Albert gróf, v. b. t. t., orsz. képv., Budapest.
2. Bartók György dr., ev. ref. püspök, Kolozsvár.
3. Bethlen Bálint gróf, földbirtokos, Gyéres-Szent-Király.
4. Deák Lajos kir. tan., kir. tanfelügyelő, M.-Vásárhely.
5. Degenfeld József gróf, ny. főispán, Debreczen.
6. Desseffy Aurél gróf, v. b. t. t., földbirtokos, Budapest.
7. Dobál Antal ügyvéd, Kolozsvár.
8. Fekete Gábor kir. ítélő-táblai elnök, Kolozsvár.
9. Ferencz József unit. püspök, Kolozsvár.
10. Gáspár János várm. főjegyző, Nagy-Enyed.
11. Hegedüs Sándor dr., v. b. t. t., orsz. képv., Budapest.
12. Hollaky Arthur főispán, Sz.-Udvarhely.
13. Hory Béla várm. árvászéki elnök, Kolozsvár.
14. Báró Jósika Lajos földbirtokos, Branyicska.
15. Koós Ferencz kir. tan., kir. tanfelügyelő, Brassó.

16. Kozma Ferencz kir. tan., kir. tanfelügyelő, Kolozsvár.
  17. Lészai Ferencz kir. tan., földbirtokos, Magyarország.
  18. Dr. Márki Sándor kir. tud. egyetemi tanár, Kolozsvár.
  19. Majláth Gusztáv Károly gróf, róm. kath. püspök, Gyulafehérvár.
  20. Pál István apát-kanonok, r. kath. státus előadó, Kolozsvár.
  21. Polcz Rezső ügyvéd, Kolozsvár sz. kir. város t. alügyésze, Kolozsvár.
  22. Rákosi Jenő főrendiházi tag, főszerkesztő, Budapest.
  23. Réthi Lajos kir. tan., kir. tanfelügyelő, Déva
  24. Szabó Sámuel ny. ref. főgymn. tanár, Kolozsvár.
  25. Szvacsina Géza kir. tanácsos, polgármester, Kolozsvár.
  26. Török Bertalan orsz. képvis., Nagyenyed.
  27. Török István dr., ref. főgymn. tanár, Kolozsvár.
  28. Ugron Gábor orsz. képvis., Székelyudvarhely.
  29. Dr. Varró László polgármester, Nagyenyed.
  30. † Velits Ödön ny. polgármester, Nagyenyed. (Elhunyt 1903. decz. 8.)
  31. Vuchetich Sándor kir. posta- és távirada igazgató, Kolozsvár.
  32. Weisz József dr. ügyvéd, Kolozsvár.
- Ezenkívül minden alapító tag.

d) Tiszteleti tagok:

1. Apponyi Albert gróf v. b. t. t., orsz. képvis., Budapest.
2. Haller Károly dr., min. tanácsos, kir. tud. egyet. tanár, Kolozsvár.

II.

Fiókválasztmányok.

I. Budapest székesővárosi választmány. Elnök: Desseffy Aurél gróf v. b. t. t. főrendiházi tag. Jegyző: Rényi Dezső székes fővárosi főjegyző.

II. Debreczen sz. kir. városi és Hajdumegyei választmány. Elnök: Degenfeld József gróf, Hajdúvm. és Debr. város ny. főispánja főh. tag. Alelnökök: Simonffy Imre kir. tan., polgármester, Karap Mórircz kir. tan., nagybirtokos. Titkár: Márk Endre dr. ügyvéd. Jegyzők: dr. Viczián István főispáni titkár, Péter Gábor rendőrfelügyelő. Pénztáros: Bészler Károly árvsz. elnök. Ellenőr: Roncsik Lajos v. főszámvevő.

III. Aradvármegyei és városi választmány. (Ujjászervezés alatt.)

IV. Szentese városi és vidéki választmány. (Ujjászervezés alatt.)

V. Alsófehérvármegyei választmány. Székhely: Nagyenyed. Elnök: Zeyk Dániel főispán. Alelnökök: Csató János kir. tan., ny. alispán, gróf Bethlen Sándor orsz. képvis., földbirtokos. Titkár és h. pénztáros: Gáspár János ny. vm. főjegyző. Ellenőr: Tóth Miklós árvsz. elnök.

VI. Balászfalvi vidéki kör. (Önállóan működik.) Elnök: Szathmári Enyedi Lajos kir. ítélő táblai bír., balászfalvi kir. járásbíró. Alelnök: Simonffy Alajos főszolgabíró. Jegyző: Cseresznyés Ödön ev. ref. lelkész. Pénztáros: Schieszl Károly gyógyszerész.

VII. Gyulafehérvár sz. kir. városi választmány. Elnök: Novák Ferencz kir. tan., polgármester. Alelnökök: Ávéd Jákó ny. főgymn. igazgató, dr. Elekes Viktor ev. ref. esperes. Titkár: Péter János dr. főgymn. tanár. Jegyző: dr. Gaál Béla ügyvéd. Pénztáros: Csecskedy József városi pénztáros. Ellenőr: Daubravszky Gyula városi ellenőr. Jogtanácsos: Mayer Ödön, dr. ügyvéd.

VIII. Beszterczenaszódvármegyei választmány. Diszelnök: Gróf Bethlen Pál, főispán. Elnök: Tamás Károly kir. ítélő táblai bír. Alelnök: Török Albert. Titkár: Mihály Gábor áll. tanító. Pénztáros: Rohrich Ede nagykereskedő. Ellenőr: Weisz Ignác. Jegyző: Sebestyén József. Számvizsgálók: Szentpéteri János, Kelemen Károly m. kir. adótárnok.

IX. Óradna vidéki kör. (Önállóan működik.) Elnök: Guzman János kir. bányatanácsos.

X. Brassóvármegyei választmány. Elnök: Dr. Vajna Gábor ügyvéd. Alelnökök: Moór Gyula ág. ev. lelkész, Czinege István r. k. főgymn. igazg. Jegyző (ideiglenes): Nagy Gyula áll. tanító. Pénztáros: (betöltetlen). Ellenőr: Haluska Vilmos rézműgyáros. Ügyész: Harmath Lajos ügyvéd.

XI. Hétfalusi fiókkör. (Önállóan működik.) Elnök: Kiss Árpád ág. ev. lelkész. Alelnök: Zsigmond Károly ev. ref. lelkész. Titkár: Petrovics Pál ág. ev. lelkész. Jegyző: Reznék Mihály gazd. szaktanító. Pénztáros: Paizs György áll. isk. igazgató.

XII. Csikvármegyei választmány. Elnök: Mikó Balint főispán. Alelnökök: Becze

Antal alispán, Lázár Domokos. Titkárok: Pál Gábor főgymn. tanár, Bartali s Ágost főszolgabíró. Pénztárnok: Dájbukát Jakab vm. számvevő. Ellenőr: Glósz Miksa főgymn. tanár. Ügyész: Nagy Sándor ügyvéd.

XIII. Gyergyó-vidéki fiókkör. (Önállóan működik.) Elnök: Ferenczy Károly esperes-plébános. Titkár: Sántha Albert tanító. Pénztáros: (betöltetlen). Ellenőr: Székely Károly állatorvos. Jogtanácsos: dr. Szentpéteri Kristóf ügyvéd. Számvizsgálók: Kálmán István polg. isk. igazg. Tódor Antal tanító.

XIV. Fogaraszvármegyei választmány. Elnök: Bauszner n Guidó főispán. Alelnök: Pánczél Károly ev. ref. lelkész. Titkár: Katona József főgymn. tanár. Jegyzők: Vodráska Venczel főgymn. tanár, Szentgyörgyi József áll. isk. igazgató. Pénztáros: Várnai Sándor kir. erdőmester. Ellenőr: Dávid Ödön dr. városi orvos. Jogtanácsos: Herszényi Bálint ügyvéd.

XV. Háromszékvármegyei választmány. Elnök: † Potsa József v. b. t. t., cs. és kir. kamarás, főispán. (Elhunyt 1903. július 9.) Alelnök: Bodor Tivadar dr. ügyvéd. Titkár: betöltés alatt áll. Pénztáros: Kovács László megyei pénzt. Jegyző: Imecs Ernő. Számvizsgálók: Gazda Gyula vm. főszámvevő, Dálnoki Károly ny. főszolgabíró.

XVI. Orbai járási fiókválasztmány. (Önállóan működik.) Elnök: Hollaky Attila főszolgabíró, földbirtokos. Társelnök: Csia György ny. aljárásbíró. Alelnökök: Péter Károly ev. ref. esperes. Földes György ev. ref. lelkész. Morvay István dr. orvos, Vajna Gábor dr. orvos. Titkár: Bartali s János tanító. Jegyzők: Deák Benedek birtokos, Szász Mihály ev. ref. lelkész, Nagy Sándor áll. isk. igazg.-tanító. Pénztáros: Bogdán Ferencz ny. igazgató, tak. pénzt. pénztáros. Ellenőr: Deák Samu t. főszolgabíró, birtokos. Számvizsgálók: Horn Mór fanagykereskedő, ifj. Ugron János kereskedő. Jogtanácsos: dr. Bartha Imre ügyvéd várm. t. főügyész.

XVII. Kézdivásárhely-városi választmány. (Ujjászervezés alatt.) Elnök: † Molnár Józsiás (elhunyt 1903. febr.)

XVIII. Hunyadvármegyei választmány. Örökös tb. elnök: dr. gróf Kun Géza, v. b. t. t. Elnök: Jósika Lajos báró. Alelnökök: Konecz Domokos polgármester, Boga Károly tanítóképezdei igazgató. Titkár: Krenner Miklós dr. tanár. Pénztáros: Demkó Pál dr. közjegyző. Ellenőr: Kolumbán Samu áll. tan.-kép. tanár. Jegyző: Péterfi Márton tanító. Ügyész: dr. Réthi Gyula ügyvéd. Számvevők: Andersen László kir. p. ü. igazgató, ifj. Buda Imre takarékpénzt. tisztviselő.

XIX. Szászvárosi kör. (Önállóan működik.) Elnök: Dósa Dénes ny. ev. ref. főgymn. tanár. Titkár és pénztáros: Deák Gerő ev. ref. főgymn. tanár.

XX. Vajdahunyad-városi választmány. (Önállóan működik.) Elnök: Schalát József kir. főbányatanácsos. Pénztáros; Turóczy Gyula kir. adótárnok.

XXI. Kisküküllővármegyei választmány. (Ujjászervezés alatt.)

XXII. Erzsébetvárosi választmány. Elnök: (betöltetlen). Alelnökök: Avedik Lukács főesperes, örm. szert. plébános, Lengyel Márton. Titkár: dr. Issekutz Viktor ügyvéd, orsz. képv. Jegyző: Gorove János. Pénztáros: Szenkovich Lajos Jogtanácsos: Markovich László ügyvéd.

XXIII. Kolozsvármegyei választmány. Elnök: Béli Ákos gróf, főispán. Pénztári ügyeit a központ kezeli.

XXIV. Kalotaszegi kör. (Önállóan működik.) Tb. elnök: Bárány Jósika Samu, Ő Felsőge személye körüli volt m. kir. miniszter. Elnök: Gyarmathy Zsigmond kir. tan., tak. pénzt. vezérigazgató. Alelnökök: Baresay Domokos orsz. képv., Szabó Gyula földbirtokos. Titkár és pénztáros: Koleszár Lajos áll. polg. isk. igazgató. Jegyző: Ravasz György áll. polg. isk. tanár.

XXV. Kolozsvári férfi- és nőválasztmány. Elnökök: özv. báró Bánffy Zoltánné-Teleki Erzsébet grófnő, Ferencz József unit. püspök. Alelnök: Farkas Lajos dr., min. tan., egyetemi tanár. Jegyző: Polcz Rezső ügyvéd. Pénztáros: a pénztárt a központ kezeli.

XXVI. Marostordavármegyei és Marosvásárhely sz. kir. városi választmány. Tb. elnök: Mikó Árpád ny. főispán. Elnök: Deák Lajos kir. tan., tanfelügyelő. Alelnökök: Lakatos Sámuel ref. főgymn. tanár, Misz Olivér. Titkár: Turnowszky Mór dr., orvos. Pénztáros: Nagy Sándor gyógyszerártulajdonos.

XXVII. Nagyüküllővármegyei választmány. Tb. elnök: Horváth László kir. tan., ny. tanfelügyelő. Elnök: Somogyi István alispán. Titkár és jegyző: Kovács Bálint áll. isk. igazgató. Pénztáros: Fejér Imre vm. főszámvevő. Ellenőr: Rigeti Károly vm. alszámvevő. Számvizsgálók: Hübner Richárd p. ü. s. titkár, Tana Gyula p. ü. számvizsgáló.

XXVIII. Szabvármegyei választmány. Elnök: (betöltetlen). Alelnök: Elischer József kir. tank. főigazgató. Titkár: Nagy József ev. ref. esperes. Jegyző: Székely István dr. főgymn. tanár. Pénztárnok: Bod Péter áll. isk. igazgató. Ellenőr: Szakáts Albert m. kir. tébolydai gondnok. Jogtanácsos: Kábdobó Oszkár dr. ügyvéd.

XXIX. Szilágyvármegyei választmány. Elnök: (betöltetlen). Alelnök: † Györffy Pál báró, főszolgabíró. Pénztáros: Vargha Gyula. Jegyzők: Hulimka Sándor, Visán Elek, Ajtai Endre dr. Titkár: Hegedüs Sándor.

XXX. Szolnokdobokavármegyei választmány. Elnök: Gróf Kornis Viktor föld-

birtokos. Alelnökök: Br. Bornemisza Károly ny. főispán. Voith Gergely kir. tanácsos, gyártulajdonos. Titkár: Biró Antal vm. főszámvevő.

XXXI. Dész városi választmány. (Önálló.) Elnök: Szilágyi Albert polgármester. Alelnök: Bándy György vm. főjegyző. Titkár: Kozma Imre ref. s. lelkész.

XXXII. Szamosujvár sz. kir. városi választmány. Elnök: Voith Miklós ügyvéd, (elhunyt 1902 szept.) Alelnök: Bárány Lukács.

XXXIII. Tordaaranyosvármegyei választmány. Elnök: Gróf Bethlen Géza főispán. Alelnökök: dr. Wolff Gyula nagybirtokos, Varga Dénes polg. isk. igazgató. Titkár: Kovács Dániel áll. polg. isk. tanár. Jegyzők: Domány Sándor áll. polg. isk. tanár, Murgácz Sándor p. ü. irodatiszt. Pénztáros: Gajzágó Róbert gyógyszerész. Ellenőr: Raskó Imre p. ü. titkár. Jogtanácsos: Simándy István. Számvizsgáló Boér Dénes vm. számvevő. Körmeny Oszkár p. ü. számvevő-éségi főnök.

XXXIV. Udvarhelymegyei és Székelyudvarhely városi választmány. Elnök: Hollak Arthur főispán. Alelnökök: Jung-Cseke Lajos apát-plebános, Ugron János orsz. képviselő. Titkár: Dr. Solymossy Lajos áll. főrealisk. igazgató. Pénztáros: Dózsa Jakab áll. főrealisk. tanár. Ellenőr: id. Szakács Károly. Jegyző: Nosz Gusztáv főrealisk. tanár. Számvizsgálók: Gönczy Lajos ev. ref. főgymn. igazgató. Hlatky Miklós főrealisk. tanár. Jogtanácsos: dr. Nagy Samu ügyvéd, vm. tb. főügyész.

III.

Az Igazgató-választmány üléseit 1903—4-ben látogatták.

Gróf Béli Ákos főispán, elnök; gróf Kornis Viktor földbirtokos és gróf Teleki Domokos földbirtokos, alelnökök; dr. Haller Károly min. tanácsos, egyet. tanár, tiszteleti tag; Sándor József orsz. képviselő, t. alelnök-főtítkár; Merza Lajos kir. tanácsos. főpénztáros; Székula Ákos az Adria bizt. intézet vezérfelügyelője, ellenőr; Balogh Károly ref. főgymn. tanár, dr. Csernátóni Gyula kir. tanácsos, kir. tanfelügyelő, Fekete-Nagy Béla városi tanácsos, Kovács Dezső ref. főgymn. tanár és Nagy Károly ref. theol. tanár, Emke-jegyzők; B. Bak Lajos gyáros; dr. Bartók György ref. püspök; dr. Deák Albert ügyvéd; D. Deák József birtokos; Dobál Antal ügyvéd, a kolozsvári ügyvédi kamara elnöke; báró Feilitzsch Arthur cs. és kir. kamarás, a képviselőház alelnöke; Fekete Gábor kir. ítélő táblai elnök; Ferencz József unit. püspök; Ferenczy Gyula bankigazgató; Ferenczy Ignác háztulajdonos; Gál Elek földbirtokos; Gajzágó Manó ügyvéd, Kolozsvár sz. kir. városi tisztifőügyésze, Emke-jogtanácsos; dr. Gidófalvy István kir. közjegyző; Hory Béla vármegyei árvaszéki elnök; Hollaki Zoltán irodaigazgató; báró Jósika Lajos földbirtokos (Branyicska); Karácsonyi Sándor gazdatiszt (Kékes); Kozma Ferencz kir. tanácsos, kir. tanfelügyelő; Kuszkó István szerkesztő; dr. Márki Sándor egyet. tanár; Merza Gyula birtokos; Polcz Rezső ügyvéd; Gy. Sipos Károly birtokos; Szabó József főrendiházi tag, földbirtokos; Szabó Samu ny. ref. főgymn. tanár; Szvácina Géza kir. tanácsos, polgármester; Tokaji László E. G. E. titkár; dr. Török István ref. főgymn. igazgató; Vuchetich Sándor kir. posta- és távirada-igazgató; dr. Weisz József ügyvéd.

D)

Emlékbeszéd.

1.

Deáky Albert sirjánál.

— Deáky Albert, az E. M. K. E. directoriumi és választmányi tagja sirjánál tartotta, 1903. május 26-án Kolozsvárt, Nagy Károly ref. theol. tanár, Emke-jegyző. —

Sirod felett midőn megállok, Idvezült halottunk, elköltözött barátunk, hogy az E. M. K. E. nevében, melynek bölcsőjétől végörádig hü védője hívséges munkása valál, bucsut vegyek tőled s elmondjam az utolsó „Isten hozzád!”-ot: ajkamon remeg a szó, szívem elszorul a veszteség súlyának érzetében. Mert tudom — s bizonyoságot tesz arról a gyászolók ez óriási serege, — hogy benned a közéletnek s különösen az *összeforrasztó* társadalmi munkálkodásnak nem *egy* harcosságát, hanem zászló-tartóját, — többet, egyik éltető lelkét temetjük. S ki most az E. M. K. E. nevében sirat, az egész magyar társadalom, de főleg a kolozsvári gyászát, vesztését van hivatva tolmácsolni.

Megnyílt sirodnál, bezárt koporsódnál lelkem előtt elviharzanak a mulandóság képei. Lelkemre sötét boru ereszti holló-szárnyait. Ez hát a cél? Ez hát a vég, miért élünk, küzdünk, verejtékezünk? Hogy itt hagyva mindent, a kit s a mit szerettünk, a kikért s miért dolgoztunk, végünk a sötét sir, enyészet legyen? Így kell elveszni szívünk dobogásának megszűntével mindennek, mi nekünk ez életben becses s drága vala: eszményeinknek, vágyainknak, törekvéseinknek, munkánknak és egész életünknek?

Sirodra tekintek s lelkem megrendül a sötét árnyak láttára, melyek belőle kikelnek. A halál anyála diadalmasan trónol a pusztulás, a romok felett. Vége...vége... itt mindennek vége!

De mégsem! Szemünk könnyfátyolán keresztül is látok... Látom sirod felett az *életnek anygálát*. Ruhája fehér, mint a hó, arczája fénylik, mennyei dicsőség árad rajta el. Homlokán a győzedelmi koszoru. Kezében magasan lobog a fátyla: az örök életnek világossága.

Ime a megdicsőült emberi élet: a te életed. Ha volt rajta salak: az a földön, a koporsóban maradt. Itt én csak fényt látok: az élet fenségét, az ellentétek kibékülését, az élet harmóniáját, a hűséges munka jutalmát.

És szól az életnek anyála, száján az evangélium igéje zeng:

„Meg ne csalatkozzatok! Az Isten nem csufoltatik meg. Valamit ember veténd: azt aratja!”

(Pál apost. Gal. VI. r. 7 v.)

Halljátok?! — A világitélet hangja szól: *„Valamit ember veténd: azt aratja!”*

Ne, ne; ne mondjátok nekem, hogy nincsen Istennek ítélete e földön! Káromlást szóltok, ha el nem ismeritek, hogy az ő kezei vezetik a dolgok folyását itt alatt is: az ő kezének munkája pedig — ítélet és igazság. *„Valamit ember veténd: azt aratja!”*

Hogy mit vetéttél te Idvezült halottunk...?! — Gyümölcseiről ismerik meg a fát! És az ő gyümölcsei?!

Titeket kérlek szomorú halotti gyűlést, tegyetek tanuságot: ki kezdte, ki merte e hazában a szabadság eltiprott rózsájának, a nemzeti aspirációk virágainak magját először hintegetni? Ki ápolta, ápolgatta polgártársai s az ifjuság keblében a honszeretet lángját 31 év óta nagyobb kitartással, mint épen ő? Saját születésnapja helyett nem-e mindig a nemzet ujjaszületése napját ünnepelte? És ime, szemei meglátták a nemzeti élet ujjaébredését, hallotta a Rákóczi tárogatóját.....: *„Valamit ember veténd: azt aratja!”*

Ki volt közöttünk, ki helyzetéhez s erejéhez mérten többet tett, áldozott, de főleg dolgozott volna népünk anyagi és erkölcsi fejlődésén, kulturális haladásán? Megboldogult barátunk ott volt az ipar s nemes kereskedelem munkásai közt s elsőnek állt a nemzetmentés nagy munkájának harcosságai

sorába, midőn az EMKE-et megteremteni, megvédeni és mindennapi munkával szolgálni kellett és minden téren látta a hűséges munka sikerét, lassan bár, de érni gyümölcsét, virradni egy jobb kor hajnalát.... „*Valamit ember veténd: azt aratja!*“

Mit vetettél Idvezült lélek?! Képpen szólok és mondom: *világosságot*. A te arcodon világított a tiszta öröm Szemedben a lelkesedés fénye. — hányszor a fájdalom, a részvét könye! — homlokodon mindig a verejték gyöngye. Lelkedben világított a *hit*; nem a gonoszok sötét gyülvölködésének köpenyege, hanem a hit ideális, eszményi javakban, hit az erkölcsi világ örök rendjében, az ember nemesebb természetében, nemzeted, fajodnak szebb jövődjében. És szivedben? Szivednek ah, örök világossága volt: a *szeretet*. A szeretet, mely nem hivságos bérért, elismerésért dolgozik, hanem a melynek törvénye: „ne tudja a te bal kezéd, mit cselekszik jobbkezéd.“ (Máthé ev. VI. 3)

A világosság lényege: a hit; gyümölcse: a szeretet. Hitet vetettél, szeretetet vetettél — és arattál....?! — Ah, ne gondoljátok, hogy a fellegek az ég! Hálátlanság, félreismertetés, meggyanúsítás borui eltűntek s — ő aratta a jóknak és neméseknek elismerését, háláját, szeretetét.... „*Valamit ember veténd: azt aratja!*“

Sőt többet aratott. Egykor — mondják — a gyermeki sziv rajongó szeretetével a koporsóból hivta vissza az édes anyát s azóta is hitének és szeretetének csodás hatalma mintha a Krisztusi csodák korát idézte volna fel, im: a vakok látnak, a siketek hallanak, a némák beszélnek és a szegény éhezők megelégtettek a könyörület csodásan sokasodó két kenyérével*

Ime az emberi, a földi élet megdicsőülése az örök szeretet fényénél, munkái által.... „*Valamit ember veténd: azt aratja!*“

Ime, a közelet, a mi sokszorosán szétlépett és — fájdalom — annyiszor ellenségesen tagolt társadalmunk építgető, forrasztgató önzetlen munkásának élete! Néma ajkakkal, koporsóból is tanít, figyelmeztet: „*Meg ne csalatkozzatok!* — Ne csüggedjete az igazságnak, a világosságnak, a hitnek és szeretetnek vetésében, munkálásában, mert: „*Az Isten nem csufoltatik meg!*“ Óvé a hatalom és erő, óvé a tanács és a bölcsesség s a mi Istentől vagy, a mi Isten nevében történik: annak élete, diadala van! Minden csalhat, de „az Isten meg nem csufoltathatik“; megáll az ő örök ígéje, törvénye, ítélete: „*Valamit ember veténd: azt aratja!*“

Idvezült halottunk! Bucsuzóul átveszi tőled örökségül ez igazságot a magyar társadalom s mindenekfelett az E. M. K. E., melynek nehéz munkájában ez a biztatása, reménykedése, bizonyossága, hogy nem hiába való a hűséges munka! A te életed, a te lelked sokakat hasonló munkára hív, lelkesít: ez lesz a te további földi életed, ez a te szellemi örökösöd győzedelmének kezesse. Ez a te életednek s haláladnak is áldása!

— Bocsássátok le a koporsót; hadd tünjenek el a sirnak rémitő árnyai! Nem az enyész: az élet diadalmaskodott itt.

Az életnek angyala pedig száll....száll....száll.... a magasba fel; keblén öelve száll veled Isten trónja elé, ítéletre — jutalomra. És a köznek hűséges munkása emlékezete száll....száll szivünkbe, mélyébe be s a mint általa lelkünk nemesül, a mint bátrabbak leszünk a küzdelemben, önzetlenebbek a munkában, a honszeretet nemzetmentés munkájában, a könyörülő szeretet cselekedeteiben: Deáky Albert él....él.... és napról-napra jobban megelevenedik!

— Istenünk, Atyánk! te megdicsőítettted benne az emberi életet; dicsőítsd meg a te hű szolgádat, gyermekedet az égben....a földön....a szivekben.... a közhasznu munkásságban....

Amen, ámen, ámen.

2.

A nagyenyedi vértanúk sirjánál.

— Az Emke koszorújának letételekor 1903. június 2-án, az egyesület nagyenyedi közgyűlése alkalmával elmondotta dr. Márki Sándor kir. tud. egyetemi tanár. —

Mi, a magyar közművelődés napszamosai, kezünkben koszorúval jövünk erre a helyre, hol a fölzaklatott népszenvedély áldozatai, a szabadság vértanúi pihennek. Nem úgy jövünk, ahogy Antonius ment a fórumra, hogy Caesar sebeit mutogatva hirdessen bosszút és gyűlöletet. Ajkainkon azzal az imádsággal jövünk, melyet a *harag kísértései közt* II. Rákóczi Ferencz mondott, ki most kétszáz esztendeje hógott fegyvert Istenért, hazáért, szabadságért. Vele együtt fohászunk: „Urnk, Istenünk, segíts, hogy semmit se tegyünk nélküled; mert erős a lelkünk, de gyöngye a testünk: felizgatja, felgyújtja az emberi szenvedély; adj kezünkbe féket, hogy megzabolázhassuk. Emberek voltak, kik haragra és türelmetlenségre ingereltek bennünket; de Urnk, Istenünk, a ki nem okozod, hanem inkább elhárítod a bajokat, a te kezedből várjuk a türelem fegyverét. Kérünk, csillapítsd le indulatunkat s add meg azt a kegyelmet, hogy szeretettel büntessünk és könyörüljünk. Legfőbb bíró, emelj bennünket

* Vonatkozás a kolozsvári vakok és siketnémák intézetének megalapításában s az „Ingyen kenyér“-osztás meghonosításában való részvételére.

minmagunk fölé, hogy jobban tudjunk megkülönböztetni és itélni; megfenyítsük az ellened vétőket, de kiméljük az ellenünk vétőket és megbocsássunk nekik.“

A Mindenható a honszeretet örökösen izzó szikráját helyezte a nagyenyediek szívébe; de viharos időkben pusztítani engedte városukon a tüzet, a melyet ez a szikra gyújtott. 1437. december 15-én Enyed házainak lángjában hamvadt el a szabadságról álmódzó szegény jobbágyok minden reménye. 1704. márczius 13-án leégett utcásorok hirdették a lakosoknak azt az égbekiáltó bűnét, hogy testvéreik gyanánt fogadták a kuruczokat, a kik nem vették hiába az Isten, a haza és a szabadság nevét. S a polgárok „magasztalták a mi jó Istenünknek kegyelmességét, mivel nemzetünk ellen gerjedező haragjának tüzeit úgy tartóztatta, hogy őket nem törölte el egészen.“ Isten ennek a tűznek pusztító erejét 1849. januárius 8-án, azon a rettenetes téli éjszakán, ismét rájok viharozta. Megenyhült a lég, vidult a határ; de „toronytetőkön nézvén nyughelyet“, a visszatérő golya tüzes üszökbe lépett. Nem járt a mezőn: temető van ott; nem ment a tóba: vértől áradott.

Amott, a Kápolna-dombon „nyugosznak ők, a hős fiak, dúló csaták után“: a Bethlen-kollégium vitéz diákjai, kik *pro deo, patria et libertate*, a családi tűzhelyeket oltalmazva estek el. Emitt a családi szentélyekben vagy azok küszöbén levágott, bujdosás közben megfagyott öregek, nők, gyermekek csontjai porladoznak. Virágok nyílnak mindakét sírhalmon S a sír virága üzenet a másvilágból: romlásban gyökerezik, erős szárral emelkedik a föld színe fölé s mi gyönyörködünk virága pompájában, tele tudóvel szívjuk édes illatát. A növény finom rostjain keresztül a vértanuk csapata „lerazza, a mi benne földi s egy éltető eszmévé finomul.“

Legenda szerint megfogamzott, kihajtott, ma is zöldül a kurucz deákok labanczverő dorongja, melyből lett a *nagyenyedi két fűzfa*. S volt idő, midőn a zsoldárokkal „a babyloni vizeknél ülven, nagy siralomban keseregtünk; s a nagy bűnök és bánatok miatta hegedűnket függesztettük fűzfákra.“ De a szabadság fái voltak ezek, a melyeket Isten két századon át védelmezett vihar és rossz szellem ellen. S mi Istenhez fordulunk, mint Kossuth Debreczenben márczius idussának első évfordulóján: „Tartsd meg Uram, a szabadság ezen fáit s engedd, hogy a kiomlott ártatlan vértől a kinszenvedett népeknek dusan teremjék meg gyümölcsüket“, azokat a barkákat, a miket virágvasárnapján a megváltás, szabadítás kezdetének emlékére szentelünk.

A barkák különösen a két fűzfa városában emlékeztessenek bennünket, hogy a dicsőséggel bevonuló Megváltó útja egyenesen a templomba vezetett, honnan kivervén a családokat és kufárokat, az Irás szerint „tanít vala mindennapon“ s a szabad ég alatt is oktatta a sokaságot. Mert „nem azért jött, hogy kárhoztassa, hanem, hogy megtartsa e világot“ S megtartotta azzal a két parancsolatával: „Szeresd a te Uradat, Istenedet; szeresd a te felebarátodat mint tenmagadat.“ Valóban „nincsen más ezeknél nagyobb parancsolat.“ Ezt a krisztusi szeretetet hirdesse Enyeden és a hazában valamennyi templom, valamennyi iskola, különösen ez a kollégium, melyet tűznek lángjai közt sem hagyott el dicső alapítójának, Bethlen Gábornak szelleme, Istenért, hazáért, emberiségért égő lelke.

Koszorúkkal ékesítjük a földet, a mely a szeretetlenség idejének áldozatait takarja. Hiszszük, a mit kilenczedfél század előtt a nép hitt a magyar szabadság első áldozatáról, Aba Sámuel királyról, hogy sebeik beforradtak odalenn a sírban. Hiszszük, hogy a „honszabadság mártyrjainak halálával megszentelt föld minden porszeme termékeny lesz honszeretetben.“ Óhajtjuk, hogy a miért halniok kellett, teljesedik márczius idussának a jelszava: „Legyen béke, szabadság és egyetértés, egyenlőség, testvériség!“

Leborulunk mi, unokáik, ez eszmék vértanúinak sírjára; „áldó imádság mellett mondjuk el szent neveiket.“ „Leomlunk sírjaikon szent döbbenéssel; a sujtó karra félve ismerünk; de Anteuszként majd ez illetéssel küzdelmekhez új erőt nyerünk.“ Betelik a szívünk hittel, hogy „a magyar név megint szép lesz, méltó régi nagy híréhez“; és magyarnak tudván mindenkit, a kit e hon ege takar, e hon egén függő tekintettel kérjük:

„Isten, áldd meg a magyart!“

3.

Kovács Sándor sirjánál.

— Az Emke koszorújának letételekor, 1903 jun. 2-án, az egyesület nagyenyedi közgyűlése alkalmával elmondotta Nagy Károly ref. theol. fakult. tanár. —

E koszorúval az Emke egyik legnagyobb, legnemesebb alapítója emlékezete iránt óhajtottuk leróni a kegyelet adóját, midőn sirját akartuk vele megkoszorúzni. A lezuhogott zápor megakadályozott abban, hogy testileg is sirjához zárandokolhassunk; de kérjük a Nagyságos Polgármester urat, tegye le az Emke nevében kovásznai Kovács Sándor sirjára ezt a mi koszorunkat, tolmácsolva azokat a gondolatokat és érzelmeket, melyeket az ő emlékezete megújításánál mindnyájan érzünk, s melyeket én a következőkben vagyok bátor tolmácsolni.

Ott, az Isten szabad ege alatt azt akartam kérni a Szentkönyv alapján, hogy „oldozzuk le saruinkat, mert a hol állunk: szent hely.“

Lélekben ott állunk; megteszem felhívásomat.

Magyar földön állunk, hazánk földjén állunk — és nekünk a magyar haza földje mindig szent. Ezredéves küzdelmünk színtere, ezer éves szenvedéseink talaja, jövő diadalmunknak fundamentuma: hogy ne volna szent!?! Rögeit vérünk áztatta, halmi hős eleink csontjaiból nőttek, folyói könnyeinktől áradtak, virágai honfi szívek érzelmeitől illatoznak: hogy ne volna szent?!

És temetőben állunk, — s nekünk szent a temető. Kinek ne volna szent?! Porló szívek hamvai nyugosznak ott, szívek, a melyeknek lángjától dobbant meg egykor a miénk, vagy a melyek egykor a mi szívünk lángjától fogtak tüzet. Porló szívek hamvaiban az életnek mennyi reménysége, vágya, küzdelme, törekvése, mennyi honszeretet, mennyi eszményi törekvés, mennyi önfeláldozás van eltemetve! Eltemetve?!... Nem; ott lebegnek ezek a temető felett, mint a teremtés hajnalán az Ur lelke lebegett a vizek felett, Isten képét mutatva, életet hirdetve a halálban is. Temetőben, porló szívek felett állva — szent helyen állunk.

Kétszeresen szent helyen ott, hol a porló szívnek csak egy szerelme volt: a hazának szerelme; hol a szív, mely míg dobogott egyetlen lángtól égett csupán, hogy védje és emelje faját és nemzetét: a kovásznai Kovács Sándor sirján.

Még ifju gyermek koromban magam is láttam egy törpe sovány, barna arcú embert, a mint napról-napra ő magyar viseletben, lehajtott fővel ábrándos szemekkel, mint a dolgozó méh gyorsan sietve igyekezett a „Kishidon” szerény kis hajléka felé. Mintha gondolatait kergette volna, mintha saját magával vitatkozott volna míg gyorsan elhaladt, gyors járását követve kezének élénk gesztusával. Nem sokat törődtem vele sem én, sem a világ. Csak meghitt barátjainak szűk köre tudta róla, a mit oly gyönyörű halálakor elismert az egész nemzet, hogy ez egyszerű ember keblében párját ritkító nemes szív dobogott, mely méltán eszményképe kellene hogy legyen, minden magyarnak.

Tisztelettétő Gyülekezet! Ha csak annyit mondanék, hogy Kovács Sándor az egykor minden számbavehető vagyon nélküli székely fiu, egy hosszú, küzdelmes élet gyümölcseképpen 90 ezer koronát tett le az Emke oltárára, hogy vele a hazafiság tüzet élessze, faját emelje és a nemzet mentés fegyvereit kovácsolja: sokkal hivatásosabb dolgot mondtam volna, mint a mennyit Kovács Sándor megdicsőült szelleme eltűrt és sokkal kevesebbet, mint a mennyit ez a koszoru kifejezni akar.

Mert ez a koszoru nem az alapítvány nagy összegének szól, hanem annak a nagy léleknek, annak a lángoló szívnek, a melynek öröksége az Emke legnagyobb büszkesége s a mely a magyar faj életének és győzelmének kezesse

Ábrándos lelkü gyermeknek neveznék manapság; de nekem úgy tetszik, hogy a mivel az ő lelke tele volt, azt nem ábrándoknak, hanem a prófétával „látások”-nak kell inkább neveznünk.

A „látás” nem a puszta, érzéki szemekkel való látást jelent. Látásai vannak annak, ki az ezertéle jelenségek alatt, azokon túl látja az egyetemes törvényt és rendet, az örökkévalóság vizeinek hullámverését, ki a multban Isten vezetését, örök ítéletét, a jövőben Isten kezének ujjmutatását, küldetést, hivatást lát. Az önző vak; nincsenek látásai; sötétben botorkál egész életében. Az önzetlenség előtt azonban megnyílnak a mennyei látások. Lát családot, egyházat, hazát és nemzetet; a munkában hivatást, örömet; az életben czélt, rendeltetést.

A mi Kovács Sándorunknak „látásai” voltak. Mint ifjunak látása volt: a nemzet ujjászülése, szabad nép a szabad hazában, fajunk független állami léte, szabad nepek tesvérisége. Mint férfinak látása volt egy nagy temetőről, hol könybe, vérbe fult egy egész nemzet s az ő nemzetének halottnak látszó tetemén orgiákat ült az ármány, a lelkelten bosszuállásnak anyala. E képek közt születtek meg a hazafi látásai, a feltámadás mennyei látomásai s a sir felett az életrehívó anygalt erdélyi reformált egyházunkban, Sionunkban látta. Fájt neki — mint Közép-Szolnokmegyei hivataskodása idején írja — ottani egyházainkban pusztulni látni a pásztor nélküli nyáját s látni faját a különböző nemzetiségekbe olvadni be. A nagy Wesselényi hónapban az ő nagy lelkét szerette volna felidézni, az ő gondolataival galvanizálni a nemzetet. Székely kitelepítésekre gondolt, de sem neve sem szava, sem vagyona nem volt elég erős annak megindítására. Szerény számítása szerint is egy millió forint kellett volna annak megkezdésére, hogy az erdélyi magyar faj megmentessék és végvárai megerősíttessenek.

Egy millió forint! Ábrándnak gondolták. Pedig „látás” volt. Mert az ábrándban nincs, de a „látás”-ban meg van az erő a cselekvésre, az ábránd ködkép, a „látás” munkás erő; a megvalósulás kezesse. És a 600 forintos hivatalnok elkezdte gyűjteni a krajczárt krajczárhoz, forintot forinthez s a mint krajczárjai gyűltek úgy látta sokasodni a milliókat. S mikor a milliók kezdtek valóságra válni, előbb csak az Emke programjában, majd lassanként pénz tárában is: Kovács Sándor is letette krajczárjait az Emke oltárára s megszámláltatván volt - 90 ezer korona.

Alapító-levelét aláírva kihullt a penna kezéből. Az ur elbocsátotta az ő szolgáját, mert látták immár az ő szemei az ő idvezítésének napját. Mily felséges vég! A kinek az ur életében látásokat adott, midőn itt azok valóra válltak, új világot nyitott fel előtte, hogy ne kelljen neki látások nélkül élnie, hanem lássa meg a véget, az örök dicsőség fényét!

Ennek a fajt szerető szívnek, ennek a hazája, nemzete sorsán csüngő, rajongó nagy léleknek, annak a munkás kéznek, takarékos életnek sirjára való ez a koszoru. Nem az áldozat nagysága, hanem a gondolkodás fenköltisége, a lélek nemessége és erélyének minden akadályt legyőző ereje követeli itt a hódolatot, mit be kell mutatnunk sirjánál.

A példaszót, hogy „minden kezdet nehéz”, Jókai a magyar természethez alkalmazva, így

fordítja meg: „minden kezdet könnyű, hanem a végig kitarító folytatás nehéz.“ Kovács Sándor azért oly nagy, mert ő ezt tette meg. Azért midőn e koszoru sirjára letétték, szeretném, hogy ezzel a gondolattal tétessék le, szeretném, hogy a ki ott megfordul, ezzel a gondolattal termékenyíttessék meg, hogy a haza tőlünk nem egyszeri önfeláldozást vár csupán, hanem minden perczen, minden napon való kemény, verejtékes munkával való szolgálatot. Nem egyszer kívánja az életet, hanem egy egész életen keresztül az érette való munkát. Mert lemondani az életről a hazáért a lelkesedés egy pillanatában könnyebb, mint egy 70 esztendő életen át minden napon lemondani az élet hiu kedvteléseiről s a napi keresményt minden este oda rakni a haza oltárára. A lemondásnak, az önmegtagadásnak, az eszményi célokért küzdő keresztyéni életnek oly nemes alakja áll itt előttünk, a milyent napjainkban — fájdalom — mind ritkábban találhatunk. Pedig sivar közéletünk s beteg társadalmunk gyógyírja is csak a keresztyén jellemben található fel. E sir bizonyága mellett hirdetem, — s bár kiálthatnám oda az egész magyar társadalomnak oly erős szóval, hogy mindenki meghallhatná! hogy mindaddig, míg e világi hiúságok oltárán áldozunk, míg a munkátlan kényelem-hajhászat lesz az ideálunk, míg magunkon túl magasabb célokat, a melyeknek szolgálatára szenteljük magunkat, nem látunk, míg a becsületes munka nemes-levelét nem keressük: addig nincs számunkra jobb jövő, sem egyeseknek, sem nemzetünknek.

Ebben a korban, hol sokkal inkább szóval, mint cselekedettel szolgáljuk hazánk, fajunk és nemzetünk ügyét: ebben a korban Kovács Sándornak ércszobra kellene, hogy hirdesse, hogy a hazáért első sorban élni és dolgozni kell, küzdelemmel, lemondással, nélkülözéssel is, hogyha kell!

De nem; rosszul mondtam. Nem engedné meg, hogy holt tőkét, csináljunk pénzből. Lelket gondolt, a lélek kitöltésének napján dolgozott, a mikor a Magyarok Istene kitölti az ő lelkét minden fiára és minden leányára, mikor az ő álmódott millióit millió magyar munkáskéz fillérei fogják összehozni.

Ezt munkálja az E. M. K. E. a Kovács Sándor alapítványával. Székely kitelepítést. Azt a fajt, a melynek ő is gyermeke volt, a melynek haza- és fajszeretete példás az egész világon, azt a fajt, mely helyesen vezetve, munkájával, lelkesedésével legyőz minden akadályt: azt a fajt állítani a végvárakra, az őrtornyokra. Székely iparosok kitelepítését a veszélyeztetett vidékekre.

Uraim! Ebben a szóban „ipar“, a magyar nyelv azt sűrítette össze, a mit iparkodásnak nevezünk. Az E. M. K. E. ily iparkodó népet akar teremteni, telepíteni a Kovács Sándor szellemében, ideája szerint. És ezen ő gyermekeivel szemben a dicsőült alapítvány tevő joggal követelheti meg annak a társadalomnak, melynek javáért áldozott, minden tagjától, hogy az iparkodó, becsületes iparosait megbecsülje, támogassa. A becsületes munka here nem csak abban a pénzben van, a melylyel megfizetjük; hanem abban a megbecsülésben, melylyel munkása iránt tartozunk. Hogy a becsületes munkást a szellemi arisztokrácia is megbecsülje, hogy a kerges tenyeret testvéri kézzszorításban részesítse: ezt a Kovács Sándor szelleme, ki nem csak születésben, de tudományban, sőt vagyonban is előkelő helyet foglalt el a „nemes“-ek között, méltán megvárja tőlünk.

A munka becsülése nem annak nemén, s nem is eredményein fordul meg. Pál apostol a munka keresztyéni értékeit egyedül attól teszi függővé, hogy *minő hűséggel teljesítették?*

Hivatásunk érzete s ebből folyó hűségünk a munkához, ez adja meg az ember becsét, ezen kell nyugodnia a társadalom részéről kijáró megbecsültetésnek, tisztességnek is. Sem születés, sem szerzett vagy öröklött vagyon nem adhat számélyes becsét és értéket, hanem csak az a munka, melyet a közboldogulásra végezünk.

E koszoru ennek a munkának, a tiednek — Idvezült lélek! és a tiedének van szánva hódulatul. Hervadhatatlan gyopár virágjával örök zöld levelek között, hirdesse a magyar nemzet örökön élő nagyságába vetett reménységünket, a közjóra irányzott mindennemű hűséges munka alapján.

Havasi gyopár, hideg zord ég alatt terem, de küzdelméi, harczi jutalmául, ha meg él, — hervadhatatlan. Méltó jelképe a magyar kultúra munkájának. Ez is, ha zord ég alatt, nehéz viszonyok közt is életfeltételeit kiküzdí s kifejleszti a magyar faj erényeit: biztosítani fogja a magyar nemzet s haza örök életét.

Polgármester ur! Tegye le e koszorut a Kovács Sándor alapítónk sirjára s mondja meg e nemes város polgárságának, hogy a ki oly nemes és hűséges munkával szolgálja hazánk, fajunk és nemzetünk ügyét, mint ő tevő, annak munkája, bármily csekély e földön, neve a jók emlékezetében, lelke a dicsőség uránál örökké él.

Am e koszoru nemcsak Kovács Sándornak szól. Lelkünk s egyéniségünk azon hatások alatt képződik, alakul, nő, a melyek alá a Gondviselés helyezett. E koszorunak szalagjai ott fognak lengeni a Bethlen-kollégium kupoláján, hirdelve, hogy él és munkál benne Bethlen Gábor szelleme, a bibliás fejedelemé, kinek utódai, gyermekei ma is prófétai „látásokat“ látnak; tornyodról fognak lengeni te új díszbe öltözött öreg templomunk, bizonyosságot téve arról, hogy az Isten ígéje ma is és örökké az életnek az ereje, a tökéletes keresztyén jellemnek, honfi erényeknek szülője, dajkája; lengenek e város-ház erkélyéről, a megyeház bástyafokáról, hirdelve, hogy e város, e megye polgársága ma is átnéz hegyeken, bérceken s a merre a szőke Maros hullámai hömpölyögnek, vele száll honszerelmük s ktblére ölel minden magyart, „a kit a föld hord s egével betakar.“

S hadd egyesüljön a ti szavatok a magyar haza anyai szózatává gyermekeihez. Varázsos hangján szóljon szelid biztatást itthon verejtékező munkás gyermekeihez a mezőn, a műhelyben, a

hivatalaszobában, hogy jobb napok derülnek reánk. — De zugjon mint egy kétség beesett anyai fájdalom azoknak fülébe, kik elszakadni készülnek az anyai kebeltől. A délkeleti Kárpátok fenyvesei hadd állítsák meg a vándort s a tenger morajlása figyelmeztesse, hogy idegen népek tengere nyeli el azt, ki elszakadt a hazai földtől, az édes anyai kebeltől!

Határainkon a fenyvesek kinyújtják karjaikat s ujjukkal a honi földre mutatnak vissza, mintha mondanák: itt vár a hódítás reátok, az ősi elvesztett örökségnek visszaszerzése, a munka, a kultura fegyvereivel!

Mi halljuk e szót: az E. M. K. E. mint élő kiáltás ismétli mindenütt.

Halld meg én népem és kövesd a felhívást! Munkádat megáldja az Isten és a magyar haza!! Áldja.... áldja.... áldja meg!!

4.

Gróf Kun Kocsárd emlékezete.

— A nagy alapító szászvárosi lakóházának emléktáblával való megjelölése ünnepén, 1903. jun. 3-án elmondta *Simon Ferencz* ref. Kun-collegiumi igazgató. --

Tisztelt ünneplő közönség!

Egy nemzetnek legfőbb kincse fiaiban rejlik, nagyobb és nélkülözhetetlenebb, mint városainak erős falai, aranya és ezüstje, mert városainak lerombolt falait a hazafi kezek újból felépíthetik, elvesztett aranyát, ezüstjét a munkás honfi kezek újból visszaszerezhetik, de városok holt falai, bárminő kincse és drágasága hazafiakat létre nem hozhatnak s azok élömunkásságát és védelmező karjait nem pótolhatja soha.

Illő és méltó tehát, hogy dicsérettel emlékezzünk meg azokról, a kik hiven és becsülettel tejesítették hazafiúi kötelességeiket, de kétszeresen illő, hogy a dicsőség babérkoszoruját fonjuk azok homloka körül, a kik egymaguk százaknak kötelességét végezték, mulasztásait pótolták s érzelmeik, tetteik és áldozatkészségük által példát mutattak arra, hogy miképpen kell egy igaz hazafinak gondolkozni és cselekedni.

Hála a gondviselésnek, nemzetünk soha sem volt híján az ilyen fenkölt gondolkozásu és tettekre kész hazafiaknak s talán éppen ez volt a legfőbb erő, a mely azt ezer év viszontagságai között mind ez ideig fenntartotta.

Gróf Kun Kocsárd, a kinek ma születése 100 éves fordulóját ünnepeljük, egyike volt azon fenkölt gondolkozásu hazafiaknak, a ki egymaga ezereknek kötelességét végezte el s tetteivel es jellemzilárdságával egy hőselkü és hazájáért minden áldozatra kész hazafinak örök példányképét hagyta reánk.

Bizonyára mostan sem idő, sem alkalom arra, hogy részletesen és összefüggően megrajzoljam e nagy férfinak élet- és jellemrajzát. hanem annál inkább helyén lesz, hogy felemelve az emlékezetnek fáklóját, bemutassam nemes jellemének néhány alapvonását, a melyek nagy tetteinek rugóit ismertetik meg a távolabb álló szemlélővel is.

Nagy idők nagy jellemeinek ezen minél gyakoribb emlegetése annál időszerűbb napjainkban, mivel — fájdalom — tulságosan nyárspolgárossá vált közéletünkben mindinkább kopik az antik jellemeinek zománcza. halaványul fénye, s mind gyakoriabbá válik a körülményekkel megalkuvó simulékonyság és a mindenre jogzimet találó opportunizmus.

Gróf Kun Kocsárd jellemének alapvonásai voltak a meggyőződésével soha alkut nem ismerő elv hűség és az egészen a rajongásig menő haza- és fajszeretet.

Köztudomásu dolog, hogy az ifju gr. Kun Kocsárd Szászvárosban, Kolozsvárt és Nagyenyeden az ev. ref. kollegiumokban tanult, s hogy szülei a katonai pályára szánták. 1818-ban az alig 15 éves ifjunak apja határozott akarata folytán valóban ott kellett hagynia a nagyenyedi nagyhirü főiskolát és a bécsi hadmérnöki akadémiára beiratkoznia. A serdülő ifjuban azonban már oly erős volt a nemzeti érzés, hogy semmiképpen sem találta magát jól hazája határain kívül és egy oly tanintézetben, melynek szelleme nem állott összhangban az ő erősen kifejtett nemzeti érzületével. Atyjának engednie kellett tehát és az ifju gr. Kun Kocsárd visszatért újból Nagyenyedre az ő szeretett tanárai: Tompa, Köteles, Nemegeyi és Hegedüs társaságába. Ilyen erős volt már a serdülő gr. Kun Kocsárdban is az elhatározás sziklaszilárdsága s a haza- és fajszeretet!

És az akaratnak ezen szilárdsága, s ez erős haza- és fajszeretet maradt a férfiuvá kiforrott gr. Kun Kocsárd jellemének továbbra is egyik alapvonása.

A férfiuvá fejlődött gr. Kun Kocsárdot, miután felsőbb tanulmányait Nagyenyeden s Marosvásárhelyen a kir. táblánál teljesen befejezte, gyakran látták mint a közügyek tevékeny harcosát Hunyadvármegyének tanácskozó termei. Előbb rövidebb ideig, mint hivatalnokot, mert kötelességének tartotta e minőségben is szolgálni hazáját, később pedig huzamosabb ideig mint független birtokost.

Képzeljük el a tüzes vérü, ifju gr. Kun Kocsárdot a megye tanácskozó termeiben! Csak természetes, hogy Szász Károlynak, br. Kemény Dénesnek tanítványa, Wesselényi Miklós magas ha-

zafias érzelmeinek osztályosa nem foglalhatott egyébütt helyet, mint a liberális ellenzék soraiban? És az ifju gr. Kun Kocsárd valóban nemsokára a hunyadmegyei ellenzéknek elismert vezérévé lett.

Életének későbbi szakában is mindig ifjui hév szállotta meg az agg gróf Kun Kocsárdot, a midőn ez időben átélt küzdelmeiről beszélt.

Igen — mondotta gyakrabban — liberális vagyok én is, és az voltam mindig, de nem a szónak mai, tartalmából kivetköztetett értelmében, hanem a liberális voltam akkor már, a midőn e szóban mély tartalom rejlett és a midőn liberálisnak lenni valóban nagy hazafiui érdem és önmegtagadás volt.

Gondoljunk fejletlen, a kor szellemétől elmaradott alkotmányunkra, a melynek reformjáért akkor a hazafiak küzdöttek, gondoljunk a békókra, melyek a szólás- és sajtószabadságot lenyűgözve tartották, gondoljunk a jobbagyságnak súlyos terheire, a melyeket a liberális hazafiak a közügyért buzgó önfeláldozással megszüntetni készek voltak: s meg fogjuk érteni a nagy gr. Kun Kocsárdrnak magasan szárnyaló és önérdemet nem ismerő, valóban szabadelvű hazafiasságát.

E magasan felfogott hazafiasságnak csak következménye volt 1849-ben viselt főispáni hivataloskodása és az ezért Komáromban szenvedett 7 évi súlyos várfogság.

De legmagasabb fényében akkor tündöklék a gr. Kun Kocsárd hazafiassága, ha a magyar kultúra tekintetében táplált eszméit és nézeteit, az e téren kifejtett működését és létrehozott alkotásait szemléljük.

Bethlen Gábor intézetének növendéke, bár grófi koronát viselt, mély érzéket és hazafiui lelkesedést hozott magával a minden internationalizmustól ment, tiszta hazafias közművelődés iránt.

A magyar tudományosság, a társadalmi formák finomodása, a vagyonosodás és a hazai ipar egyformán gondját képezték ebben a kisebb körben, a melynek élete munkásságát szentelni elhatározta.

Már 1832-ben nagybátyja, gr. Kun Zsigmondnak elhalálózása után a később nevével nevezett szászvárosi ev. ref. Kun-kollegiumnak főgondnokává választatott s e főgondnoki tisztet viselte halála napjáig, 63 éven keresztül.

Hogy minő szép lendületet vettek volt ez intézetnek ügyei az ő főgondnoksága alatt már 1848. előtt, arról tanuskodnak élő és nemrég elhalt emberek előadásán kívül ez intézetnek fennmaradt anyakönyvei és naplói, melyek a szellemi föllendülés mellett az ifjuság nagy számáról is tesznek tanubizonyosságot.

A nemzet akkori tulajdonképeni zömét képező nemességnek Hunyadvármegyében és a környező részekben középponti iskolája volt ez, a melyben a nemes grófnak és a szászvárosi ev. ref. egyházközség nagyhirű papjainak felügyelete és ellenőrzése mellett kiváló professzorok és köztanítók nevelték az ifjuságot.

Fájdalom, az 1848 évi zavarok érzékenyen érintették ez intézetet is, úgy, hogy az hosszabb időre elemi iskolává süllyedt alá.

Hogy mit tett azután a nagynevű gróf fogságából kiszabadulva az 50-es évek végén kezdve hazánk mostoha korszakában és ez alkotmányos élet kezdetén ez intézetnek új életre keltésére, az már az újabb idők történetére tartozik és élő emberek emlékezetébe van bevésvé, azért annak részletes méltatását ez alkalommal bátran mellőzhetem.

Legyen szabad felemlítenem csupán azt, hogy az intézet egész épülete úgy, a hogy jelenben áll, az ő fáradozásának köszöni létrejövetelét s tulnyomó részben az ő saját költségén épült.

Ő tette le 1847-ben mint főgondnok a középső és főrésznek alapkövét, bátran szembe szállva az ellenséges áramlatokkal s az ő felügyelete alatt épült fel az 1847. és 1848-ban. 1864-ben ő építette hozzá az északi szárnyat, részint saját költségén, részben pedig gyűjtve reá Erdély nagylelkű protestáns főurai között.

Végül 1882-ben, hogy a már 8 osztályúvá kiegészült főgimnázium a kellő helyiségekkel rendelkezék, ő építette hozzá egészen saját költségén a homlokzatnak a várkertbe benyuló folytatását.

Legnagyobb pénzbeli adománya az intézet részére 1877-ben történt: az u n 50,000 frtos alapítvány, a melylyel lehetővé tette az intézetnek 8. osztályúvá leendő kiegészülését új tanszékek alapítása által. De bölcsen és nagylelkűen gondoskodott ugyanezen alapítványában az intézet tanulóiról is új ösztöndíjak alapítása által, valamint Hunyadvármegye szegényesebben dotált református néptanítóiról, fizetéspótlékot rendelve részükre.

A jótékony működő intézeti konviktus egészen az ő alapítványa s végrendeletében is gazdagon emlékezett meg arról.

Hasonlóképpen az általa adományozott telken, és egészen az ő költségén épült fel az internátusnak kiegészítő részét képező intézeti kórház is.

Az u. n. szegény tanulók alapja, mely szegény tanulóink ruha- és tanszerszükségletének fedezéséhez oly szép összeggel járult, több mint fele részben szintén az ő adománya.

Ezenkívül, a mint erről az intézetnek jegyzőkönyvei tanuskodnak, végtelen a sora apróbb adományainak, mivel életezélul tüzvén ki maga elé ez intézetet a kiváló hazafias missiójának megfelelő magaslatra emelni, semmi alkalmat, a mely ennek munkálásában elősegíté, el nem mulasztott.

Egészben véve bátran tehető 400.000 koronára azon összeg, melyet ez intézetre hosszú életén keresztül mindig a legszükségesebbre és mindig a maga idejében áldozott.

De aránynál és ezüstnél röbbit érték ez intézet ügyeinek fejlődésére nézve az ő bölcs ve-zérkedése és arany tanácsai, melyekkel 63 évi főgondnoksága alatt a szellemi ügyek vezetésében és az anyagi ügyek ellenőrzésében résen lenni soha meg nem szűnt.

Midőn pedig féltve őrzött alkotásának, a szászvárosi ev. ref. Kún-kollegi innak jövőjét eléggé biztosítva tudta, a midőn látta, hogy a protestáns érdekeknek veszélyeztetése nélkül országos törvény az, a mely ez intézetnek továbbfejlesztéséről gondoskodik, segítő kezét más irányban nyújtotta ki, a magyar kultúra érdekeinek egyetemesebb szolgálatára ; oda, a hová az államnak mindenható keze ke-vésbbé juthat el.

Semmi sem bizonyítja inkább, hogy gr. Kun Kocsárd menten az egyéni hiúságtól, csupán a magyar kultúra tátongó sebeinek bekötözésére gondolt, mint az, hogy megosztva jótéteményeit, életé-nek utolsó éveiben az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületre fordította tekintetét, azon egyesületre, mely a magyar kultúra érdekeit egyetemesen van hivatva szolgálni s ezt részesítette még az ev. ref. Kún-kollégiumét is felülmúló valóban fejedelmi hagyományban.

Az Emkének mély hálája legnagyobb alapítója iránt, valamint a rövid idő alatt oly szép virágzásnak indult algyógyi gr. Kun Kocsárd székely földműves iskola élő bizonyosságai annak, hogy a nagy hazafi által elhintett jótékony magvak itt sem hullottak terméketlen talajba s hogy a mintegy 500.000 korona értékét tevő alapítvány, mely az Emkének jutott, itt is gazdagon hozza kamatait a magyar közművelődés javára.

Egészben véve tehát körülbelül 1 millió koronára tehető azon alapítványok értéke, melyeket a halhatatlan érdemű hazafi e két kulturális intézményünknel a magyar közművelődés oltárán áldo-zatul hozott.

Bár ez összeg jóval csekélyebb annál, a melyet Erdély nagynevű fejedelmei : Bethlén Gábor, a Rákóczyak, Apaffy, a magyar kultúra oltárán áldoztak, de figyelembe veendő az, hogy Erdély fejedelmeinek magánvagyonukon felül a közjóvedelmek állottak rendelkezésükre; míg gr. Kun Kocsárd fejedelmi alapítványát egészen saját vagyonából, hozzá csatolva egy bosszu, munkás életnek gyümölcsseit, áldozta a közjó oltárán.

És a nagy hazafi, miközben kulturális intézményeket gazdagított, maga-magát, felülemel kedve az emberi gyarlóságokon, egészen szegénynyé tette, csupán kisebb értékeket és némi haszonél vezetet tartva meg a maga számára öreg napjaira.

Maga ezen ház is, a melyben életének utolsó éveit töltötte és a melyben örök álomra hunyta le szemeit, már évekkel azelőtt az Emke tulajdona volt s csupán annak haszonélvezetét kötötte ki magának.

Méltán fordul tehát ez emléknapon, a nagy hazafi és emberbarát születésének 100 éves fordulóján, minden hazafi szeme e szerény lak felé. mivel abban egy olyan férfiú élte le életének utolsó éveit, a kinek lelkének minden gondolata, szívének minden dobbanása a haza nagyságának volt szentelve s a kinek nem csupán tervei voltak, hazarészünkben a magyar közművelődésnek, a ma-gyar tudományosságának előmozdítására, hanem egy hosszú, munkás életnek majdnem összes gyümöl-cseit hozta áldozatul e terveknek megvalósítására.

Hunyadvármegye közönsége, a szászvárosi ev. ref. Kún-kollegium és az algyógyi gr. Kun Kocsárd földműves iskola tulajdonosa, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, mint a halhatatlan emlékezetű hazafi alkotásainak főörökösei méltó munkában egyesültek, a midőn a hála oltárán ál-do-zva, gránit táblára vésve örökítették meg e gránit jellemnek emlékezetét, a nagy alapító születésé-nek és halálzásának idejét e szerény lakon csekély emlékeül a halhatatlan férfiú minden időkre szóló érdemeinek.

(Az emléktábla leleplezése után.)

Egyszerű emléktábla, légy hirdetője hosszú éveken keresztül a halhatatlan érdemű nagy ha-zafi és emberbarát erényeinek, hazafias áldozatkészségének ! Légy hirdetője egyszersmint nemzedékről-nemzedékre az utódok hálás kegyeletének is, a mely kebelébe zárja és követendő például állítja oda a nagyinak, igaznak emlékezetét.

Hirdessed e város kegyeletől áthatott lakóinak, hirdessed az itten elhaladó vándornak, hogy :

Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múlt ;
Hanem lerázván, a mi benne földi
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye,
A mint időben, térben távozik ;
Melyhez tekint fel az utód erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik.

TARTALOM.

	Lap.
A) Összefoglalás. Gyarapodás. Alapvagyon. Szám- és pénztárvizsgálat. Évi jövedelem. Felhasználás. Algyógyi székely földműves iskola. Iskolák és óvodák köréből. Iskoláink és óvodáink államosítása. Vegyes segélyek. Népkönyvtárak, népdaloscörök, és ifjúsági egyesületek. Kiadványok. Székely-kérdés. Honi ipar. Emke-iparcikkek. Képviselő. Érintkezéseink. Mult évi Közgyűlés. Folyó évi Közgyűlés. Igazgató-választmány. Directórium. Fiók-választmányok. Tagjaink. Alapítók. Hagyatékok. Adományok. Elhunytak. Üdvözetek. Ügyellátás. Befejezés.....	V.
B) Részletezés.	
A) Az 1903. évi közgyűlés jegyzőkönyve.....	3
B) A vagyon.	
a) Számvizsgálók jelentése. Útastás a könyvvezetés számára.....	10
b) Mérlegszámla 1903. decz. 31-én.....	12
c) Veszteség- és nyereség-számla 1903. decz. 31-én.....	14
d) Költségvetés 1904. jan. 1-én meglevő közvagyon jövedelme alapján.....	16
e) Részletezés a költségvetéshez.....	18
C) Az egyesület szervezete.	
I. Igazgató-választmány: a) Tiszlikar. b) Directorium. c) Választmányi tagok. d) Tiszteleti tagok.....	24
II. Fiókválasztmányok.....	25
III. Az Igazgató-választmány üléseit látogatták.....	27
D) Emlékbeszédék:	
1. Deák y Albert sirjánál.....	28
2. Nagyen y e d i vértanuk sirjánál.....	29
3. Kovács Sándor sirjánál.....	30
4. Kun Kocsárd gróf emlékezete.....	33

ERDÉLYI MŰZSEUM

2 * 1906. JAN. -1.

KÖNYVTÁRA.